

K.K.T.C
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HALK BİLİMİ ANA DALI

KIBRIS'TA TÜRK VE RUM HALKLARININ
BİRBİRLERİNDEN ETKİLENEREK ALDIKLARI
KELİMELELER,DEYİŞLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

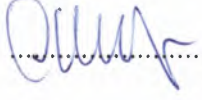
Hazırlayan
Can SÖZER

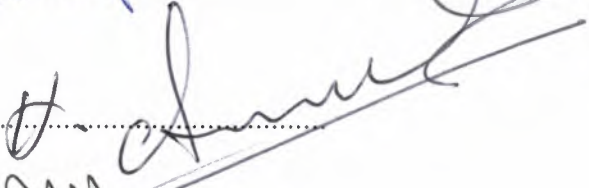
Tez Danışmanı
Doç.Dr.Habib DERZİNEVESİ

Lefkoşa-2005

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne ,

Can Sözer'e ait "Kıbrıs'ta Türk ve Rum halklarının birbirlerinden etkilenerek aldıkları kelimeler,deyişler " adlı çalışma jürimiz tarafından Halk Bilimi Eğitimi Ana Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Başkan :Prof.Dr.Orhan Çiftçi :

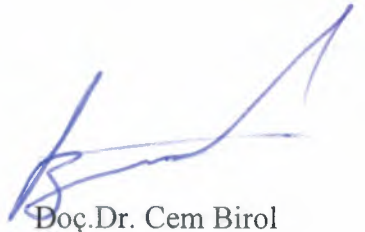
(Üye): Doç.Dr.Habib Derzinevezi :

(Üye): Yrd.Doç.Dr.Ömer Yaraşır:

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

80/12/2005

Doç.Dr. Cem Birol

Enstitü Müdürlüğü

ÖNSÖZ

Kıbrıs, Akdeniz ve üç kıt'a yolları üzerindeki konumundan dolayı, birçok milletin göç ve yerleşim yeri olmuştur. Adada Türklerden evvel yaşayan toplumlar ile, Türkler geldikten sonraki yaşam da , elbette değişikliğe yol açacaktı. Kültürel değişim kaçınılmazdı. Bu kültürel değişim içerisinde dil de kendine göre değişim göstermişti. Rum toplumunun bireylerinin Türkçe veya Yunanca kökenli kelimeleri kullanmaları yanında . Türkler de Rumca veya Yunanca kelimeleri kullanmaya başlamışlardı. Bu dil zenginliği çerçevesinde, toplum içerisindeki bireyler, karma yaşam neticesinde, birbirlerinin dillerini öğrenmişler ve kullanmaya başlamışlardır.

Yaşayan dil, konuşulan dildir. Bu deyişle birlikte, Rumca ve Türkçe, Kıbrıs'ta her zaman yaşayan diller arasında olmuştur. Bunun yanında yüzyıllık İngiliz egemenliği esnasında, siyasal ve kültürel etkilerden dolayı, İngilizce de her iki dile de bazı kelimeler vermiştir. Bu değişim 1974'ten itibaren yaklaşık 29 yıllık bir kesintiye uğradıktan sonra 2003 yılında, siyasal etkiler sonucu tekrar başlamıştır. Bu süreç içerisinde (1974-2003) adanın kuzey tarafına, Türkiye'nin her bölgesinden göçmenler getirilmiş ve kuzeyin kültürel zenginliği daha da artmıştır.

2003 yılı içerisinde , siyasal etkilerden dolayı, kuzeyin ve güneyin tekrar buluşması sağlanmıştır. Bu buluşma sonrasında, 1974 öncesi komşuluk ve arkadaşlık bağları bulunanlar tekrar buluşmuş ve eskiyi yad etmişlerdir. Kendilerinden sonra gelen nesilleri , birbirlerine tanıştırmışlar ve savaşın kötü sonuçları hakkında konuşmuşlardır.

Halk bilimciler ve kültür araştırmacıları da 2003 yılından sonra , bu tarihsel süreç içerisinde yaşanan olayları araştırmak, derlemek ve yayınlamak için kolları hemen sıvamışlardır.

Tezimin konusu da bu safhada ortaya çıkmıştır. Dil ve kültürler üzerinde çalışmanın gerekliliğine inanıp çalışmaya başladım. Araştırmama şimdiye kadar yayınlanan kitapları okumakla başladım. Daha önce okuduklarımı tekrar okudum. Sonraları adanın güney bölgesinin Türk ve karma köylerine ziyaretlerde bulundum. Oradaki insanlarla birebir konuştum. Kuzeyin Lefkoşa bölgesi köyleri ağırlıklı olmak üzere güneyden göç edenlerle konuştum. Onların ağzından yüzlerce hikaye dinledim. Kullandıkları dil özelliklerini araştırdım. Bununla beraber Lefkoşa ilçesine bağlı seçmen sandığı listelerinde, soyadını Rumcadan veya yerleşim birimlerinin eski isimlerinden alan kişileri tespit edip, soyadları bölümünü yarattım. Rumca veya Yunanca kök anlamı olan kelimeleri ada çapında araştırarak geniş bir arşiv halinde yazdım.

Elbette bütün materyalleri toplamam mümkün olamazdı. Bu yüzden çalışmamı, bir deneme olarak sunmak istedim. Bu deneme çalışmamın , ileriki araştırmalara ve araştırmacılara bir ışık tutacağı inancındayım.

Çalışmalarım esnasında bana gösterdiği sabırdan dolayı sevgili eşim Sevcan'a , tercümanlığımı yapan Esat Ulusol'a, danışmanım, hocam sevgili Habib Derzinevezi'ne ve çalışmalarına kaynak olan tüm araştırmacılara çok teşekkür ederim.

Can Sözer
Lefkoşa, 2005

İÇİNDEKİLER

SAYFA

JÜRİ ÜYELERİNİN ONAY SAYFASI.....	I
ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLolar CETVELİ.....	VI
ÖZET	VII
BÖLÜM I.....	1
1.2 GİRİŞ	1
1.2.1 1571 Yılından Sonra Kıbrıs'ın Etnik Ve Kültürel Yapısı	14
1.2.2 Kıbrıs'ta Yaşayan İki Ana Etnik Toplum Arasındaki Kültürel Etkileşim.....	23
1.2.3 Halk Bilimi Nedir?	34
1.3 PROBLEM CÜMLESİ	45
1.3.1 Alt Problemler	45
1.3.2 Araştırmanın Amacı.....	45
1.3.3 Araştırmanın Önemi	46
1.3.4 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	46
1.3.5 Sayıtlılar.....	46
1.3.6 Tanımlar.....	47
1.3.7 Kısaltmalar.....	51
BÖLÜM II.....	52
2.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	52
2.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	54

BÖLÜM III.....	62
3.1 Araştırmanın Modeli.....	62
3.2 Evren.....	62
3.3 Örneklem	63
3.4 Veri Toplama Aracı	63
3.5 Verilerin Toplanması	63
3.6 Verilerin Çözümlemesi	64
BÖLÜM IV.....	65
4.1 Bulgular ve Yorum	65
4.1.1 Rumca Lakaplar, Kelimeler ve Anlamları	65
4.1.2 Anlamı Türkçe Olmayan Yerleşme Yerleri ile Alınan Soyadları	76
4.1.3 Rumca Soyadları.....	79
4.1.4 Rumların Aldığı Türk Dilinde Kullanılan Kelimeler	80
4.1.5 Kıbrıs Türkleri'nin Rumca Kabul Ettiği İtalyanca ve Fransızca Kelimeler	83
4.1.6 Deyimler Ve Değişler	86
4.1.7 Türkçe-Rumca Tekerleme	97
4.2 Araştırmanın Amaçları İle İlgili Bulgular ve Yorumlar	98
4.2.1 Araştırmanın Amaçları İle İlgili Bulgular	98
4.2.1.1 Türk Toplumunda Saptanan Bulgular	98
4.2.1.2 Rum Toplumunda Saptanan Bulgular	99
4.2.2 Bulgular Ve Sonuç.....	100
BÖLÜM V.....	102
5.1 Yorum ve Öneriler	102
KAYNAKÇA.....	108

TABLolar

Tablo 1 - Konyalı Notaları	28
Tablo 2 - Konyalı Şarkı Sözleri	28
Tablo 3 - Bahriyeli Çiftetellisi Notaları	29
Tablo 4 - Kozan Marşı Notaları	29
Tablo 5 - Karşılama 1 Notaları	30
Tablo 6 - Karşılama 2 Notaları	30

ÖZET

Kıbrıs Türkleri ve Kıbrıs Rumları asırlardır sürdürdükleri karma yaşam şekli ile kendilerinin öz kültürü yanında bir de ortak kültür geliştirmişlerdi.

Araştırmamın ana konusu bu kültürün içinde ve en önemli unsurlarından biri olan dil üzerinedir. Her iki toplum da birbirlerinin dillerinden nasıl ve ne şekilde etkilenmişlerdir. Ortak kelime ve deyişleri var mıdır?

Araştırmacı, Rumcayı bilmediğinden dolayı, araştırmalar esnasında yanında tercüman bulundurmuştur. Bu tercümanın Baf kazasından olması ve ortak kültürü çok iyi bilmesi ona birçok kazanç sağlamıştır.

Araştırmalar esnasında Kıbrıslı Türklerin, Kıbrıslı Rumlara göre diğer dili öğrenme konusunda daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Araştırma bittiği zaman elde edilen verilere göre Kıbrıslı Türklerin kullandığı Rumca kelimeler daha fazladır.

Araştırma esnasında kelime ve deyişler yanında soyadlarına da rastlandı. Soyadlarının fazla olduğu gözlemlenince, Lefkoşa Seçim Bölgesindeki kütükler incelenmiş ve anlamı Rumca olan soyadları tezde kullanılmıştır.

Kıbrıs Rumlarının nüfuslarının Kıbrıslı Türklerle göre 5 kat fazla olmasına rağmen, Rumlar'ın, Türkçeyle ilgilerinin aynı oranda olmadığı saptanmıştır.

Araştırmacının gözlemleri esnasında, görüştüğü kişiler arasında saptadığı bir başka gerçeklik ise, Rum toplumunun, Türk toplumuna oranla barışı daha az özlemlediğidir. Rum kilisesinin ve Rum yönetiminin bunda payları olduğu gözlemlenmiştir.

BÖLÜM I

1.2 GİRİŞ

Kıbrıs'ta Türk ve Rum halklarının birbirlerinden etkilenecek aldıkları kelimeler,değişler var mıdır?

Kıbrıs adası güzellik ve özelliklerinden dolayı birçok isim almıştır. Mısır'da Akad dilinde yazılmış kil tabletler bulunmuştur. Bu tabletlerde Alashia diye bir kentin bakır kaynakları ve dağları olduğu yazılıdır. Kıbrıs adasının da bakır içermesinden dolayı Alashia olabileceği öne sürülmüştür(Alasya,1977).

Mısır firavunu ve Alashia Kralı arasında geçen yazışmalarda, Kral, Firavuna göndermek üzere bakır sözü verirken karşılığında gümüş, abanoz ve altın işlenmiş karyola ister. Mısır firavunu ile Alashia Kralı arasında geçen yazışmada birbirlerine "kardeş" demeleri eşit güçte iki ülkeyi göstermektedir.

Adanın, Anadolu'da Hititler zamanında Asi veya Kittim diye anılma olasılığı yüksektir. Mısır, Suriye ve Anadolu'da Asy diye de geçer. M.Ö. 18 ve 12. yüzyıl arasında Alashia'nın Suriye ve Anadolu'ya bakır gönderdiğini bilmekteyiz. 14.yy da Alashia'nın kendi donanmasına sahip olduğu, Mısırlılarla birlikte, Hititlere karşı cephe açtıkları bilinmektedir (Gazioğlu,1995).

1895 yılında Enkomi'nin Alishia diye tespit edilmesi ile bir tartışma açılır. Enkomi'nin Alashia olup olmadığı açıklık kazanmamıştır. Sorun, Kıbrıs Enkomi de

çıkan Cypro-Minoan (Kıbrıs- Minos) kil tabletlerinin henüz deşifre edilmemesindendir(Alasya,1977).

Kıbrıs adasının almış olduğu veya değişik dönemlerde anıldığı isimlerin toplamı 128'dir(Durmuşoğlu ,1965).

Heredot , kendi adını taşıyan Heredot Tarihi adlı kitabında Kıbrıs'ın bugünkü adına yakın Kypros'u kullanır(Durmuşoğlu ,1965).

Fenikelilerde ada Hettim olarak anılmıştır. Kıbrıs'ın Cyprus ismini adada fazla olan bakırdan (cuprum) aldığı varsayılır. Bakır, Akkadca'daki Zabar okunan ama harflerle cpr harflerini bir araya getiren ve copper (İngilizce) , Kupfer (Almanca) oluşturduğu düşünülür. Romalıların, adanın bakırına verdikleri isim Cyprium aes'dir. (Kıbrıs bakırı veya Kıbrıs'a has anlamında). Miken yazılarında Ku-pi-ri-yo ve Homeros şiirlerinde Kyprio diye de geçer. Bu isimlerin dışında Asurlarda Kıbrıs, Yadyana veya Ya'dır. Kıbrıs adasının kendine has kına çiçeğinden gelebileceği de düşünölmektedir (Alasya,1977).

Akdeniz havzası, 150 milyon yıl önce, Afrika ve Avrupa kıtalarının ayrılmasıyla oluşmuştur. Akdeniz'in doğu ve batı kıyıları arası,(Doğu Akdeniz kıyısı ve İberyaya yarımadası arası) 3700 km'dir. Akdeniz havzasının içinde 115 ada bulunmaktadır. Bunlardan birçoğu çok küçük adalardır. Kıbrıs bu adaların 3.üncü en büyüğüdür. Kıbrıs'ın birbirlerine en uzak uçlarını mesafesi 225 km, en yakın ise 43 km'dir(Alasya,1977).

Kıbrıs'ın tarihinde birçok uygarlığa rastlamaktayız. Bu uygarlıklar, Kıbrıs'ta çeşitli kültürel izler bırakmışlardır. Sırası ile Kıbrıs'a egemen olan güçleri sayarsak, şöyle sıralayabiliriz.

- 1) Mısırlılar
- 2) Hititler
- 3) Deniz Kolonileri
- 4) Grek Kolonileri

- 5) Akalar
- 6) Dorlar
- 7) Fenike Kolonileri
- 8) Asurlular
- 9) Persler
- 10) Büyük İskender
- 11) Roma İmparatorluğu
- 12) Bizans İmparatorluğu
- 13) Isaac Commeneus
- 14) İngiltere Krallığı
- 15) Lusignan Krallığı
- 16) Venedikliler
- 17) Osmanlı İmparatorluğu(Durmuşoğlu ,1965).

Eski dünyanın üç kıtası olan Asya, Afrika ve Avrupa'nın birleşme yerinde bulunan Kıbrıs Adası 'nın çok eski bir uygarlığı, uzun ve karmaşık bir tarihi vardır. Kıbrıs'ın kültür tarihi de ta Neolitik zamanlara (Cıllı Taş Devri) kadar uzanmaktadır(Alasya,1977).

Kıbrıs'ın otokton yerli halkını oluşturan "Eteocyprian"ların kendilerine özgü bir kültürleri vardı. Lefkoşa-Leymosun yolu üzerindeki Hirokitia' da yapılan kazılar sonucu ortaya çıkan ve Kıbrıs Adası üzerinde yaşadığı bilinen en eski uygarlığa ait yuvarlak tipteki barınaklar (tholoi), taş tekneler, iş aletleri ve taş ziynet eşyaları, M.Ö. 6000 yılından kalma olup, burada yaşayan yerlilerin çok yetenekli kişiler olduğunu göstermektedir. Neolitik devirde adada yaşayan halkın, tarım ve hayvanların evcilleştirilmesi alanlarında önemli ilerlemeler kaydetmiş olduğu anlaşılmaktadır(Alasya,1977).

Kıbrıs 'ta bakırın bulunup işlenmeye başlanması ile Bronz çağı başlar (M.Ö. 2500-1500). Bu dönemde Anadolu' dan gelerek adaya yerleşenler, hem nüfusun bileşimini değiştirir, hem de Anadolu uygarlığının bazı unsurlarını beraberinde getirirler. Çömlek yapımında kullanılan geleneksel biçimler terkedilir. Önceleri,

Anadolu modelleri tamamen kopya edilirken, daha sonra Kıbrıslıların kendi beğenilerine uygun değişik şekiller geliştirilir. Tekerlek henüz bulunmadığı için elle ve ince kırmızı balçıktan yapılan o dönemin çömlekleri, desen ve görünüş olarak günümüze kadar gelmiştir. Bronz çağının ortalarında bakır madenciliği gelişir, komşu ülkelere ve Mezopotamya 'ya dışsatımı yapılır. Bakır, silah ve iş aletlerinin yapımında bolca kullanılır(Durmuşoğlu ,1965).

Kıbrıs, M.Ö. 2000 yıllarına ait eski Mısır ve Hitit yazıtlarında Alasya adı ile bilinmektedir. Adanın çömlekleri, İyonya'da olduğu gibi, Mısır ve Fenike'de de tanınmaktadır ve karşılıklı ilişkiler adaya değişik tipte çömlek ve ziynet eşyalarının gelmesine yol açar. Artık Kıbrıs yalıtılmışlıktan kurtulur ve tarihi çevresindeki büyük uygarlıklarla iç içe geçmeye başlar(Alasya,1977).

Bronz çağının son dönemi olan M.Ö. 1500 yıllarında adanın Girit ve Eski Yunan uygarlıklarıyla olan bağları çok sınırlıdır. M.Ö. 14. yüzyılda, bu ilişkiler tamamen yeni bir döneme girer(Gazioğlu,1995).

Merkezleri Yunan yarımadasındaki Mikenai şehri olan Mikenalar, iyi savaşan ve sömürgeci yetenekleri olan bir kavim olup, Doğu Akdeniz ve Suriye sahillerine kadar uzanırlar. Mikenalar doğuya doğru genişledikleri bu dönemde Kıbrıs'a da yerleşerek, adayı sadece bakır ticaretinin bir merkezi yapmakla kalmayıp, oraya yeni bir uygarlığı da getirirler. Mikenaların ve özellikle Akaların Kıbrıs'a yerleşmesi, ada tarihindeki büyük dönüm noktalarından birini oluşturur. O zamana kadar daha çok doğuya dönük bir biçimde, kendi yerel uygarlığını sürdüren Kıbrıs, artık adaya yerleşmeye başlayan Mikenalar uygarlığının etkisine girer(Hill,1972).

Balkanlardan gelen Dorların istilası ardından, fazla miktarda Akalar Kıbrıs'a gelerek burada şehirler kurarlar; kendi dil, din, gelenek ve göreneklerini buraya aktarırlar. Demir çağının başlangıcı olan M.Ö. 11. yüzyılda Aka, Ege ve Kıbrıs uygarlıklarının ada üzerinde kaynaşmasına tanık oluruz.

Dorların istilası sonucu Ege bölgesinde kültürel bir gerileme olurken,

Kıbrıs'ın Doğu ve Batı'daki komşuları ile ilişkileri de duraklar. Bu dönemin (M.Ö. 1050-700) en önemli özelliği, çömlekçilikte geometrik süslemelerin öne çıkmasıdır(Alasya,1977).

Eski Yunan kolonileri, sadece ticaret amacına yönelik Fenike kolonilerinden farklı olarak, ana ülkedeki fazla nüfusun başka bölgelere yerleştirilmesi ve yeni şehir devletlerinde hayat ve kültürün yeniden üretilmesini hedefliyordu. Ege bölgesinin coğrafi şartlarının bir sonucu olarak oluşan bu bağımsız şehir-devletleri politik birlikten yoksun olup, aynı birer politik varlıktılar(Gazioğlu,1995).

Kıbrıs'ta kurulan Eski Yunan kolonilerinin en önemlileri Salamis, Soli, Marion-Arsinoe (Poli), Baf ve Kurium'dur. Ticaretle uğraşan Fenikeliler de sahildeki Kitium, Amathus ve Lapithos (Lapta) şehirlerini kurmuşlar, iç bölgedeki Tamassos (Politiko) ve İdalion'u (Dali) işgal etmişlerdi(Gumis,1973).

O dönemde yaşayan Yunan yazarı Aeschylus, tiyatro eserlerinde Atinalıların Kıbrıslıları Yunan olarak kabul etmediklerini yazmasına rağmen, bazı Kıbrıs krallıkları Yunanistan'a sempati beslemekte idi(Politis,2004).

Kıbrıs'taki şehir krallarının en önemlisi Salamis Kralı I. Evagoras'tı. Eğitimi Eski Yunanistan'da yapan I. Evagoras, Kıbrıs'taki Fenike etkisini yıkarak yerine hayranı olduğu Yunan kültürünü yerleştirmek için büyük çaba sarfeder. Kıbrıs parası üzerinde ilk defa Yunan alfabesinin kullanılması, Salamis'i etkin bir ticaret ve kültür merkezi haline getiren I. Evagoras'ın krallığı dönemine (M.Ö. 411-374) rastlar(Alasya,1977).

Kıbrıs'ın yerli halkı, Akalar tarafından adaya getirilen ve Arkadian' a benzeyen bir Yunan diyalekti ile konuşmakta ve Yunan alfabesini bilmekle beraber, günümüze kadar henüz çözümlenememiş olan ve Girit yazısına benzeyen geleneksel hece dilini M.Ö. 3.- 2. yüzyıla kadar korumuştur. Oysa Yunan dünyası Fenikelilerden mülhem bir alfabeyi benimseyerek, M.Ö. 8. yüzyıldan itibaren kullanmaya başlar(Hill,1972).

Ada bir ara Eski Mısırlıların yönetimine girmişse de Mısır mimarisi, yazısı ve dininin Kıbrıs üzerindeki etkisi Fenikelilere kıyasla çok az olmuştur. Kıbrıslılarla Fenikeliler arasında ortak kültür özellikleri vardır. Örneğin, Fenikelilerin Astarte'si Baf'ta köpükten (afros) doğan Afrodit olmuş, Melkarth ise Amarthus'ta Herakles'le özdeş olmuştu(Hill,1972).

Homer'in sözünü ettiği Gülümseyen Baf'lı'ya tapınma, eski yazarlar tarafından Arkadia'daki Tageus Kralı Agapenor'a atfedilmekte olup, ilk Kıbrıslı şairlerin Afrodit ve sevgilisi Adonis için yazdıkları şiirlere ilham kaynağı olmuştur. Bu, Kıbrıs'ın Romalılar tarafından işgaline kadar ve hatta Romalılar döneminde, yüzyıllarca adadaki dinsel hayatın değişmez öğelerinden biri olarak kalmıştır. Baf'ta Nisan ayı içinde düzenlenen Afrodisia şenliği ile Amathus'ta yazın kutlanan Adonia şenliğinin geleneği günümüze kadar gelmiştir(Alasya,1977).

Yukarıda sözü edilen Kıbrıs krallıkları arasında farklı politikalardan doğan iç çekişmeler, Persler'in adayı ele geçirmelerine yarar. Persler döneminde yerel krallıkların yönetim imtiyazları ve kültürel devamlılığı sağlanır. Bunda "To Koinon ton Kyprion" (Kıbrıslılar Birliği) adı ile oluşturulan ve yarı otonom toplumların federasyonu anlamına gelen birliğin önemi büyük olmuştur. ("Kıbrıslılar Birliği", Romalılar döneminde daha da geliştirilerek adanın dini ve politik hayatında önemli bir rol oynayacaktır.) Şehir-krallıklarının ileri gelenleri, bu birlik çerçevesinde oyunlar ve sanat yarışmaları, eski Baf'lı Aftodit'e adanan yılın en büyük şenliğini düzenliyorlardı. Ama bu, sadece Kıbrıslı Rumlara ait bir örgütlenme şekli idi. Diğer etnik gruplar da kendi örgütlerine sahiptiler. Bunlar arasında Fenikelilerin özel bir yeri vardı. Bu yarışmalarda kazanan kral Antigonos olursa, ada üzerindeki etkinliğin Fenikelilere geçebileceği umuluyordu. M.Ö. 275 tarihli bir yazıt, Fenikelilerin o dönemde hâlâ daha Lapethos'u ellerinde bulundurduklarını gösterir. Ne var ki Fenikeliler'in sayısı zamanla asimilasyon ve göçler nedeniyle giderek azalır. Büyük İskender'in fetihlerinin ardından, Fenikeliler'in ada üzerindeki etkisi yok olur(Hill,1972).

Adaya Fenikeliler tarafından getirilen doğu sanatına ait unsurların Miken gelenekleri ile birleşmesi, Kıbrıs çömlekçilik tarihinin belki de en parlak dönemini oluşturur. Lotus çiçekleri, kuşlar ve insan figürleri çömlek süslemelerinde kullanılır. Kıbrıs çömlekçiliği, bu dönemdeki dış etkilere rağmen, yerel özelliklerini korumayı başarır.

Başlangıçta doğudan (Suriye ve Mısır) etkilenen Kıbrıs heykelciliği, Perslerin adayı işgalinden sonra İyonya'dan etkilenir ve Eski Yunan stilinin cazibe unsurlarını taşır(Hill,1972).

Ptoleme döneminde de Yunan kültürünün etkisi, İskenderiye üzerinden Kıbrıs'a ulaşır. Kitiumlu Zeno (M.Ö. 336-264) Büyük İskender'in Kıbrıs'ı almasından hemen sonra Kıbrıs'ta doğup büyümüş, Fenikeli bir tüccarın oğlu idi. Öğrenimini Atina' da yapan Zeno, geliştirdiği felsefesiyle Romalıları bile uzun bir süre etkilemiştir. Zeno döneminde, Kıbrıs'taki şehirler arasında var olan Rum-Fenikeli ayrılığı ortadan kalkar(Alasya,1977).

Ptolemeler döneminde, Kıbrıs'ta birçok yeni şehirler kurulur. Bugünkü Lefkoşa, eski Ledra şehrinin kalıntıları üzerine, Kurtarıcı Ptoleme'nin oğlu Lefkos tarafından, Lefkotheon adı ile kurulur (M.Ö. 280). Eski Soli yakınındaki Lefke'yi de o kurar. Polis-tis Hrysochus yanındaki Arsinoe ile bugünkü Mağusa'nın yanında kurulmuş başka bir Arsinoe de, Ptolemelerin 300 yıl süren işgalleri döneminde kurulur. (Arsinoe'nin Ammocnostos=kumda saklı adını alması M.S. 648 yılında komşu Salamis'ten gelen Rumların buraya yerleştirilmesinden sonradır.) (Alasya,1977).

M.Ö. 58 yılında Roma İmparatorluğu'nun bir parçası haline gelen Kıbrıs, daha sonra Kilikya Başkonsolosluğu'na bağlı bir vilayet olarak yönetilir. M.S. 68'den itibaren Kıbrıs paraları Latince yerine Yunanca olarak basılmaya başlanır. Ada nüfusunun %78'i tarafından konuşulan Yunanca, Romalılar döneminde Kıbrıs edebiyatının dili olmaya devam eder ve ayrıca Doğu Akdeniz'in ticaret dili haline gelir(Hill,1972).

Roma İmparatorluğu 'nun M.S. 395 yılında ikiye ayrılmasından sonra Kıbrıs, coğrafi konumu nedeniyle Doğu'daki Bizans İmparatorluğu'na bağlanır. İmparatorluğun başkenti olan Konstantinople (İstanbul)'un adı ve anayasası Latince olmasına rağmen, kültürel açıdan Yunandır. Nitekim 6. yüzyılda Yunanca, Doğu Roma İmparatorluğu'nun resmi dili haline gelir. Zaten Kıbrıs da kültür ve dil açısından olduğu gibi din açısından da (Hristiyanlık, M.S. 45 yılında, Sı. Barnabas ve St. Paul aracılığıyla yayılmıştı) Bizans'a çok benzemektedir. Bu dönemde Kıbrıs yönetsel olarak merkezi Antakya' da olan Doğu Piskoposluğu 'na bağlı bir vilayettir. Romalılar döneminde adanın başkenti olan Baf, Bizans döneminde önemini kaybederek, yerini Konstantia (zelzeleler sonucu yıkılan ve 350 yılında yeniden kurulan Salamis'in yeni adı) alır(Hill,1972).

Bizans döneminin en önemli olaylarından biri de Kıbrıs Ortodoks Kilisesi'nin Konstantia Başpiskoposu I. Epifanius tarafından kurulmasıdır. Kilise başlangıçta, adada yaşayan Hristiyanlar arasında var olan çeşitli mezhepler nedeniyle, bütün Hristiyanlar üzerinde kolay bir etkinlik sağlayamaz. İmparator I. Theodosius'un Başpiskopos'a itaat etmeyenlerin adadan sürüleceklerine ilişkin bir emirname çıkarmasından sonra, Kıbrıs'ta Ortodoks Kilisesi'nin üstünlüğü kurulur. 431 yılında Efes'te toplanan bir kurul, Kıbrıs Ortodoks Kilisesi 'nin bağımsızlığını kabul eder. Antakya Patrikliği, Kıbrıs Kilisesi üzerinde söz sahibi olmaya çalışırsa da, ortaya çıkan anlaşmazlık, sonunda 488 yılında çözülür; Kıbrıs Başpiskoposluğu İmparator Zeno' dan dini bağımsızlıkla birlikte üç önemli imtiyaz daha elde eder: Başpiskopos 'un kilise törenlerinde mor pelerin giyebilmesi, piskopos asası yerine imparatorluğun saltanat asasını taşıyabilmesi ve resmi belgelere imparator gibi kırmızı mürekkeple imza atabilmesi...(Hill, 1972).

Geçici bir yetki tanınması olarak ifade edilebilen bu imtiyazlar, Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Başpiskoposluğu'na bir noktada politik önemi olan çok geniş yetkiler verme anlamına geliyordu. Bütün Bizans döneminde İstanbul Patriği bile tamamen imparatorun isteğine bağlı olup, politik yetkilere sahip değildi. Bizans İmparatoru en yüksek otorite olarak kalmakta ve Ortodoks Kilisesi devletin kültürel

ve eğitim politikasında bir araç olarak kullanılmakta idi. Kıbrıs'ın merkezden uzak olması ve imparatorluktan ayrılmamasını sağlayacak olan Başpiskopos 'un güvenini kazanmak amacıyla, bu imtiyazların verilmiş olduğu düşünülebilir. Dini ve politik haklar kazanan Kıbrıslı piskoposlar, daha sonraki yıllarda Kıbrıs'ı işgal eden yabancı güçlerin, halkın kültür ve inançlarını değiştirmek için yaptıkları her çabaya direniş göstereceklerdir. Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi 'ne sağlanan bu politik imtiyazların gerçek politik bir güce dönüşmesi, ancak 1660 yılında Kıbrıs Başpiskoposluğu 'na Etnarh (millet yöneticisi) ünvanının verilmesi ile başlar. Bunun etkileri ise Kıbrıs'ın çağdaş tarihine kadar uzanır(Alasya,1977).

Kıbrıs, Bizans yönetimine girdikten sonra 250 yıl kadar süren bir barış ve ekonomik gelişme dönemini yaşar. Şarap ve kuru incir dışsatımı yapılır, ipek böcekçiliğine başlanır ve yerli ziynet eşyalarının yapımı gelişir. 6. yüzyıl Kıbrıs mozaikçiliğinde egemen tip, Doğu 'nun etkilerine rağmen hala daha Yunan tipidir(Gazioğlu,1995).

Ada, 647-964 yılları arasında Suriye sahilinden gelen Müslüman Arapların saldırılarına maruz kalır. Ya Müslümanlığı kabul, ya da savaş amacına yönelik, toplam 24 saldırı sonucunda Kıbrıs 'taki sahil şehirleri harabeye çevrilir. Konstantia, Amathus, Tamassus, Soli, Karpasia ve Kurium tarihe karışır. Kıbrıs'ın Arap saldırılarından kurtulması, 964 yılında Bizans İmparatoru Nikeforus Fokas'ın zaferi ile gerçekleşir(Hill,1972).

Kıbrıs' a yapılan Arap saldırıları dönemi, Kıbrıs Rum halkı tarafından yiğit sınır muhafızları (Akrites) dönemi olarak nitelendirilir. Akritesler 'in en meşhuru Diğenis'tir. Akritesler'in yiğit direnişlerini anlatan betimsel şarkılara Akritika denir. Bu şarkıların ilk örnekleri, 11. yüzyıl sonu veya 12. yüzyıl başlarında Anadolu'daki Türk boylarının saldırılarından kaçarak, Kıbrıs' a gelen Rum göçmenler tarafından getirilmiştir. Bugünkü. Kıbrıs Rum folklorunda yaşamakta olan Akritik şarkılar, o dönemde halk arasındaki duygusal havayı yansıtan başarılı edebiyat ve tarih belgeleridir(Hill,1972).

Bizans döneminde Kıbrıs'a gelip yerleşen ve günümüze kadar varlıklarını sürdürebilen etnik toplulukların en önemlileri Ermeni ve Maronitlerdir. Ermeniler ilk defa M.S. 591 yılında Kıbrıs'a gelip yerleşirler. Bilindiği gibi, Ermeniler'in anayurdu olan Hayastan, Bizans İmparatorluğu topraklarına aitti ve birçok Ermeni, Bizans'ın yüksek görevlerine kadar çıkabilmişti. Daha çok Lübnan'ın dağlık bölgelerinde yaşayan Maronitlerin Kıbrıs'a yerleşmesi ise, ilk defa 8. yüzyılda olur. 12. yüzyılın başlarında da yeni Ermeni ve Maronit göçmenlerin Kıbrıs'a yerleşmesine rağmen, ada nüfusunun büyük çoğunluğunu yine Kıbrıslı Rumlar oluşturur(Alasya,1977).

14 Mart 1489 yılında Venedik idaresine geçen Kıbrıs adasında yaşayan Rum, Ermeni ve Suriye usullerine göre ibadet eden ve Lübnan'a bağlılıklarına rağmen, daha önce sayıları 80.000 nüfus ve toplam 60 köyden oluşan Maruniler , Ortodoks ve Yunan baskıları sonucunda Yunanlılaştırılmış ve bunun sonucunda büyük bir Ortaçağ topluluğunun uzantısı olan ve Kıbrıs adasının kuzeybatısında Kormakitis, Asomatos, Aya Marina ve Karpasa köylerinde ikamet eden 3000 kişilik bir küçük grup haline gelen bu insanlar da Umumi Vali Nicada Dondola'nın insanlık dışı muamelelerine tabi tutulup köle hayatı yaşarlarken, adanın 1571 yılında fethiyle beraber Rumlara din, vergi ve kültürel konularda tam anlamıyla bir serbesti verilmiş ve bu durum adanın İngilizlere verildiği tarihe kadar aynı şekilde devam etmiştir(Keser,2000).

Adanın savunması için Kıbrıs'a getirilen Arnavut askerler, Lüzinyanlar dönemine kadar silah taşıyıp maaş alırlar. Arnavutlar daha sonra Kıbrıslılar'la evlenerek asimile olurlar.

Bizans İmparatorluğu, 10. yüzyılın ikinci yarısı ile 12. yüzyılın ilk yarısında altın çağını yaşar. Bu dönemde İstanbul'dan birçok sanatçı Kıbrıs'a gelir. Yeni yapılan kilise ve manastırlar (en önemlisi Cıkko Manastırı) Bizans İmparatorluğu'nun başka yerinde bulunmayan güzellikte dinsel resimlerle süslenir. Her köyün orada doğmuş olan koruyucu bir azizi (Ayios'u) vardır. Kıbrıs adeta bir azizler ülkesi haline gelir. Canlanan dokumacılık ve ticaret ile, yeni manastırlar,

Kıbrıs'ın etkisini Ortadoğu 'ya bir kere daha ulaştım. İstilacılar tarafından yıkılan şehirlerin yakınlarında kurulan Ammochostos (Mağusa), Larnaka, Lemesos (Leymosun) ve Kerynia (Girne) gelişmeye başlar. Saldırılarından korunmuş olan içteki Lefkosia ise 10. yüzyılda Kıbrıs'ın başkenti olur ve Başpiskoposluk ile metropolitlik Konstantia'dan Lefkoşa'ya aktarılır(Alasya,1977).

Kıbrıs, 1191 yılındaki 3. Haçlı Seferi sırasında Arslan Yürekli Richard'ın eline geçene kadar Bizans İmparatorluğu'nun bir parçası olarak kalır. Kutsal toprakların kurtarılmasında Kıbrıs'ı Araplara karşı ileri bir üs olarak kullanmak niyetinde olan Richard, bir yıl sonra adayı yüz bin düka'ya Lüzinyanlara (Fransa'nın Poitiers şövalyelerine) satar(Gazioğlu,1995).

Yönetimin Venedikliler'e devredilmesine kadar adada kalan Lüzinyanlar döneminde (1192 - 1489) Kıbrıs bir Latin krallığı olarak kalır. Kıbrıs'ta Ortaçağ Batı Avrupa'sına benzeyen feodal bir toplum yapısı kurulur(Gazioğlu,1995).

Kudüs ve Kıbrıs kralı olan Guy de Lusignan, yerli halkın sempatisini toplamak, çeşitli katliam ve göçlerle azalan ada nüfusunu artırmak, geri dönüşleri sağlamak için toprak dağıtır. Suriye ve komşu bölgelerden göçmenlerin Kıbrıs'a yerleşmesi kolaylaştırılır(Gazioğlu,1995).

Yeni krallığın toprak sahibi olan sınıfı, 300 asilzade ve şövalye ile toprakları üzerinde Kıbrıslı köylülerin yaşadığı 200 toprak ağası idi. Bundan sonra gelen sınıf, daha çok şehirlerde yaşayan ve haçlıların ardından Avrupa'dan gelen ticaret ve zanaat erbabı idi. Yerli halk ise köle ve yarı-köle olarak yüzyıllardır işlediği toprağa bağlanmıştı(Alasya,1977).

Lüzinyanlar döneminde Kıbrıs, Avrupa feodal yönetim şeklinin parlak bir örneğini oluşturur, üretim artar. Mağusa, Doğu ile Batı arasında önemli bir liman şehri olarak gelişir ve zenginleşir. Yerli Kıbrıslıların sayısı gittikçe artmaya başlar, yabancıların sayısı zamanla azalır. Bütün politik güç, yönetici Lüzinyanların elinde toplanır. Bu arada yerli Rumlardan bazıları asilzadeler arasına yükselir; kendilerini

Kıbrıslı olarak niteleyerek, Lüzinyanlara ve genel olarak da Batı Avrupalılara karşı güvensizlik duymaya başlarlar(Hill,1972).

Kudüs Krallığı örnek alınarak düzenlenen Kıbrıs anayasası, bütün Kıbrıs halkı üzerinde etkili olamaz. Feodal yasaya ters düşmemek kaydıyla, Kıbrıslıların kendi yasa ve gelenekleri geçerli olarak kabul edilir. Seyyar hakimler tarafından oluşturulan geçici mahkemelerde kullanılan yasalar, 14. yüzyılda konuşulan Kıbrıs diyalektinde yazılır(Hill,1972).

Yerli diyalekt ile yazan ilk şair Leontios Maheras, 15. yüzyılın ilk yarısında Kral I. Peter'in aşk hayatını şiirleştirir. Zaten sosyal ilişkilerde Rumca kullanılmakta, sadece tüccarlar arasında ise İtalyanca konuşulmaktadır. 300 yıllık bir arada var olma sonucu Kıbrıs Rumcasına bazı Fransızca kelimeler geçerken, Lüzinyan prenslerinin diplomatik dili de Rumca olur. Kıbrıslı Rum nüfusun kendi dil ve manevi mirasını koruyarak asimile olmaması, onların dil, din ve kültürlerine ne kadar bağlı olduklarını gösterir. Yabancı unsurlara karşı direnmede, Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi'nin dil ve kültüre verdiği önem büyüktür. Kilisenin dili değiştirilemez, çünkü İncil'in dili Yunancadır. Ortodoks dini ayinine katılan Rumlar dua dilini, kendi günlük hayatlarında kullandıkları dil ile özdeşleştirerek, yöneticilerin yabancı dilini benimseyemez(Hill,1972).

Kıbrıs 'ta yaşayan Ortodoksları Roma Kilisesi 'ne bağlamak amacıyla 1196 yılında adada kurulan Roma Katolik Kilisesi ile Kıbrıs Ortodoks Kilisesi arasında bir mücadele başlar. 1260 yılında Papa tarafından yayınlanan Bulla Cypria ile Rum Ortodoks din adamları, Latin Başpiskoposunun emri altına alınır(Gazioğlu,1995).

Doğu Akdeniz'de ticaret yapan Venedik gemileri için bir üs olarak değer kazanan Kıbrıs adasının yönetimi, 1489'da Venediklilere geçer. Kıbrıs, 1570-71 yılında Osmanlıların adayı ele geçirmeleri ve Ortodoks Başpiskoposluğu'nu yeniden canlandırmalarına kadar, nüfusun ezici çoğunluğu Ortodoks olan Katolik bir krallık olarak kalır. 16. yüzyılın başlarında 4 Latin papazın gelirleri, Ortodoks

Başpiskoposluğununkinden 5-10 kat daha fazladır(Alasya,1977).

Venedikliler, ada halkının yeni yöneticileri benimsemesi için yerli asilzade ve papazlara bazı imtiyazlar ve malikaneler, köylülere de bazı haklar verirler. Özgürlükleri belli bir para karşılığında satın alma hakkı tanınır. Lüzinyanlar döneminde alınan vergilerde bir artışa gidilmeyeceğine dair söz verilmesine rağmen, vergi yükü altında ezilen Kıbrıs halkının hoşnutsuzluğu artar. Kıbrıs ekonomisinin günden güne fenalaşmasına bakmadan, Lefkoşa, Mağusa gibi önemli yerleşim bölgeleri kale ve hisarlarla tahkim edilir, ama sonunda Osmanlılara yenik düşülür(Gazioğlu,1995).

Bugünkü Kıbrıs nüfusunun küçük bir azınlığını oluşturan Latinler, 1191 ile 1571 yılları arasında Kıbrıs'ı yöneten Katolik Latinlerle, 18. yüzyılın sonlarına doğru Larnaka'ya yerleşen Fransız, İtalyan ve Dalmaçyalı ailelerden kalan unsurlardır(Hill,1972).

Kıbrıs'ın Osmanlı İmparatorluğu'nun eline geçmesinden sonra, adanın etnolojik ve kültürel tarihinde yeni bir unsur ortaya çıkar. 1571 yılından başlayarak 16. yüzyılın sonlarına kadar Osmanlı devleti eliyle Kıbrıs'a yerleştirilen insanlar, o zamana kadar adada yerleşmiş olanlardan çok farklı olan bir din, dil ve kültüre sahiptirler. Bu İslam-Türk kültürünün etkisi, sadece 300 yıl süren Osmanlı döneminde değil, ondan sonraki İngiliz yönetimi süresince de Kıbrıs kültürü üzerindeki etkisini sürdürerek, varlığını koruyacaktır. Günümüze kadar gelen Kıbrıs'taki iki ana etnik topluluk (Rum ve Türk) birbirlerini kültürel ve folklorik açıdan karşılıklı olarak etkileyeceklerdir(An,1983).

1.2.1 1571 YILINDAN SONRA KIBRIS'IN ETNİK VE KÜLTÜREL YAPISI

Kıbrıs, 1571 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimine girene kadar, yüzyıllarca çeşitli etnik topluluk ve kültürün etkisiyle yoğrulur. Venedik dönemi sonunda ve Osmanlı fethi öncesinde, Kıbrıs 'ta 200 bin kişi yaşamakta olup, bunlar arasında ezici çoğunluğu Kıbrıs Rumları oluştuyordu. 6. yüzyıldan beri Ermeni, 8. yüzyıldan beri de Maronit topluluklarının adanın etnik yapısında yer aldığı bilinmektedir(Gazioğlu,1995).

Yeni fethedilen bu topraklarda yerli halkın kalbini kazanma ilkesine bağlı olarak adada yaşayan toplumların kendi dinlerine bağlı kalmak suretiyle, içişlerinde serbestlik tanınır. Esirlik ortadan kaldırılır ve Venedikliler döneminde esir muamelesi gören, Venediklilerin elinde sefil hayatı yaşayan Ortodokslara imtiyazlar verilir. Sürgünde bulunan Başpiskopos Lefkoşa'ya getirilerek kilisenin başına geçirilir ve Ortodoksların temsilcisi olarak kabul edilir. Bu dönemde özellikle Rumların nispi bir özgürlük kazanmalarıyla, adada daha dinamik bir sosyal yapı oluşur.(Gürkan,1996)

Latinlerden hoşlanmayan Ermeniler, Lefkoşa ve Mağusa'nın Türkler tarafından muhasarası sırasında Türkler'e yardım etmişlerdi. Lefkoşa'nın düşmesinden sonra, Latinlere ait olan Benedictine Manastırı, bu hizmetlerine karşılık olarak Ermenilere verildi. Baf Kapısı yakınlarında bulunan bugünkü Ermeni Kilisesi, o dönemden kalmadır(Gürkan,1996).

Ermeni Gregoryan Kilisesi'ne bağlı olan Kıbrıs Ermenilerinin sayısı, 1907-1908 yıllarında II. Abdülhamid'in ve 1915-22 yıllarında Talat Paşa'nın uygulamalarından kaçıp, Kıbrıs'a yerleşenlerle birlikte bir ara 8 bine kadar çıkmışsa da, bu göçmenlerden çoğunun zamanla Amerika, Kanada ve Avrupa ülkelerine göç etmesi sonucu azalmıştır. 1960 yılında Kıbrıs'ta 3628 Ermeni varken, bugün 2200 kadar kalmıştır(Hill,1972).

Eski Ermeni köyleri olarak bilinen Leymosun kazasındaki Armenohor, Baf kazasındaki Armenu, Mağusa kazasındaki Spathariko, Girne kazasındaki Kornokepos köylerinde bugün hiçbir Ermeni kalmamış olup, Ermeniler daha çok Lefkoşa, Larnaka ve Leymosun gibi büyük şehirlerde yaşamaktadırlar(Hill,1972).

Yetim kalan Ermeni çocuklarının eğitimi için 1915'te Melkonian Kardeşler tarafından Lefkoşa'da kurulan Melkonian Enstitüsü ile özel Ermeni okullarında öğrenim gören ve gelenek-göreneklerine sıkı sıkıya bağlı kalmalarına rağmen, Kıbrıs Ermenilerinin Kıbrıs kültürü üzerindeki etkileri çok az olmuştur. Çoğu ticaretle uğraşan ve sayılarına oranla adada en yüksek hayat düzeyine sahip toplum olan Ermeniler, 1963 öncesinde dolaysız vergi olarak bütün Türklerden daha fazla vergi ödemekteydiler. 1963 'ten beri Ermeniler tamamen Rum kesiminde yaşamaktadırlar(Alasya,1977)

1963 Aralık ayında Rum çetecileri tarafından Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yıkılmasına yönelik faaliyetlerden sonra adadaki karma yaşam sona ermişti. Bu tarihlerde Kıbrıslı Türklerin arasında Ermeni toplumundan kimse kalmamıştı. Ermeniler güvendikleri Rum bölgelerine yerleşmişlerdi(İsmail,1997).

Kıbrıs 'taki Maronit topluluğu ise, Luzinyan ve Venedik işgalleri altında, sosyal ve ekonomik yönden gelişmişti. 12. yüzyılda adadaki 62 Maronit köyünde 80 bin Maronitin yaşadığı bilinmektedir. Osmanlı egemenliği döneminde Maronit köylerinin sayısında bir azalma görüldü. Ekonomik gerileme, baskı ve göçler sonucu, bu sayı 1686'da 10'a inmiştir. İngiliz sömürge döneminde ise, sadece 4 Maronit köyü kalmıştır. (Kormacit, Aya Marina, Karpasa ve Asomatos) Daha çok Kıbrıs'ın kuzey bölgesinde bulunan eski Maronit köylerinde bugün, yalnız tarihi kalıntılar, özellikle manastırlar kalmıştır(An,1999).

Sayıları 1960 yılında 2708 olan Maronitler, bugün 5 bin kadar bir nüfusa sahiptirler. 1974 sonrasında 4 binden fazla Maronit, Güney Kıbrıs'a göç etmek zorunda kalmıştı. Bugün Kuzey'deki Kormacit bölgesinde yaşayan Maronitlerin sayısı 600 kadardır(Alasya,1977)

Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından fethedilmesinden sonra yeni yöneticiler, Latinlerin (Fransız ve Venediklilerin) ya Müslümanlığı, ya da Ortodoksluğu kabul etme koşuluyla, Kıbrıs'ta kalabileceklerini belirtmeleri üzerine, Latinlerin bir kısmı adadan ayrıldı. Geride kalanlar da Müslüman veya Ortodoks oldular. Latin toplumunun adada tekrar canlanması, 18. yüzyıl sonlarına doğru, genellikle Larnaka'da oturan dönmelerin tekrar Katolikliği kabul etmeleriyle başlar. Bunun nedeni, Larnaka'da açılan yabancı konsoloslukların himayesiydi. Latinler zamanla, Larnaka sosyetesinin üst tabakasını oluştururlar(An,1999).

1960 yılında sayıları 4505 olan Kıbrıs Latinleri, halen 1100 kadar olup Latin Kilisesi, Kudüs'teki Latin Patrikliği'ne bağlıdır. Latin toplumu genellikle varlıklı ailelerden oluşmaktadır ve eğitim alanında ada çapında faaliyet göstermektedir. Lefkoşa ve Leymosun'daki Terra Santa Lisesi ile Fransız rahibelerince yönetilen Lefkoşa ve Larnaka'daki St. Joseph Liseleri örnek olarak verilebilir. Adadaki Latin topluluğu, Rum toplumu ile yakın ilişkiler içinde olup, onların dil ve kültürlerini benimsemiştir(Hill,1972).

Osmanlı donanmasının Kıbrıs' a saldırıyı başlatması ardından, ilk olarak Temmuz 1570'de Leymosun, Larnaka ve Girne ele geçirilmişti. Lefkoşa ve Mağusa'nın da düşmesinden sonra adanın Osmanlılar tarafından fethi, 1 Ağustos 1571 'de tamamlandı. Kıbrıs Beylerbeyliği'ne atanan Sinan Paşa'ya gönderilen 9 Ekim 1571 tarihli bir fermanla, adada yaşayan nüfusun sayılması ve gelir kaynaklarının belirlenmesi istendi(Gazioğlu,1995).

Fetih öncesinde 200 bin kadar bir nüfusu olan Kıbrıs'ta 1562 yılında yapılan bir tespate göre, 246 köy devlete aitti. Latin Kilisesi ile asilzadelere ait köy sayısı ise, 567 idi. Kıbrıs köylüleri hiçbir toprağa sahip değildi(Gazioğlu,1995).

Osmanlılar, ele geçirdikleri topraklardan alınacak vergileri tayin etmezden önce, o ülkede nüfus ve arazi tesbiti yaparlardı. Bu sayımlarda, konuya vakıf yerli Hristiyanlar ile dönmeleri kullanırlardı. Kıbrıs'ta nüfus ve köy sayımı yapılırken,

hem Latin lordların kayıtlarından, hem de Lefkoşa'nın düşmesinden sonra dağlardan inip teslim olan ve para ödeyip reaya statüsünü kabul edenlerden yararlanıldı. Lefkara'daki Rum papaz ile bir Rum ailesi Türklere yardım ederek, halkın barışçı yoldan teslim olması için onları ikna etti. Bu ailelerin yardımlarına karşılık, sonradan onlara bazı yönetim görevleri verildi(Alasya,1977).

Yapılan nüfus sayımında, adada yaşayan bütün Hristiyan nüfus 150 bin olarak tespit edilmişti. Latinlerin malları ve kiliseleri ellerinden alındı. Topraksız kalan Latinler kimliklerini saklıyorlardı(Hill,1972).

7 Mart 1573'te Venedik-Osmanlı barış antlaşmasının imzalanmasının ardından, adadaki Latin toplumu ve kilisenin varlığına yeniden izin verildi. Bazı toprak sahiplerine toprakları geri verildi, bazıları da Rum sipahi olarak görevlendirildi. Daha sonra Latinlerin bir kısmı, resmen tanınan iki toplum olan Rum veya Türk toplumlarının dinini benimseyerek, bu toplumlar içinde asimile oldular. Örneğin Mağusa'nın Latin dönmeleri, Luricina köyüne yerleştirilmişlerdi. Latin asilzadelerin fidye ödeyerek Müslümanlığı kabul etmeleri veya Türklerle evlenmeleri, aile mülkünü ve sahip oldukları sosyal etkiyi korumayı amaçlıyordu. İlk saray dragomanları da, bu dönme asilzadeler arasından çıkmış olup, tercüman, yazıcı ve tahsildar olarak Osmanlı ile işbirliği yapıyorlardı. Bu görevler daha sonra Kıbrıs Rumlarına geçti. Dragomanların durumu, Kıbrıs'taki Osmanlı valisinininkine benziyordu. Özellikle dağlık bölgelerdeki vergi ve yönetim sistemi sırf Rumların elinde idi(Hill,1972).

Osmanlıların dini politikası, eski Romalılara benziyordu. Taraftarları itaat gösterip kendilerine hizmet ettikleri sürece, diğer dinlere hoşgörü ile davranıyorlardı. Kıbrıs 'ta da din sorunu, daha önce Latin Kilisesi 'nin baskılarına karşı mücadele etmiş olan Rum Ortodoks Kilisesi'nin çalışmasına yeniden izin verip, eski haklarının tanınmasıyla çözüldü. Bazı Yunan tarihçilerine göre, Osmanlı işgali, Kıbrıs Rumlarını Latinleşmekten kurtarmıştır. Başpiskopos halka söz geçirebiliyordu. Osmanlı devleti ise kurduğu askeri düzeni korumak için düzenli vergi ödeyecek bir tebaaya ihtiyaç duyuyordu. Eski hak ve imtiyazlarına kavuşan

Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi, Rum tebaanın yönetiminde bir araç olarak kullanıldı(An,1999).

1453 yılında İstanbul 'un fethinden sonra İstanbul Patriği Gennadios'a da aynı şekilde davranılmıştı. Fatih Sultan Mehmet, onu saraya çağırarak, ona hediyeler vermiş ve Rum halkını temsil etmesini istemişti. Ortodoks Kilisesi'nin hiyerarşisi mahalle papazına kadar indiğinden, bu mekanizma ile vergilerin toplanması güvence altına alınmış oluyordu(Gazioğlu,1995).

Aslen Bosna doğumlu bir devşirme olan Başvezir Sokullu Mehmet Paşa, Sırbistan'ın ele geçirilmesinden sonra kendi kardeşi Makarie'yi Sırp Patrikhanesi'nin başına getirmişti. Kıbrıs'ta da aynı şekilde bir uygulama oldu. 1571 yılı sonbaharında Sırp asıllı bir keşiş, ilk Kıbrıs Ortodoks Başpiskoposu olarak görevlendirildi. Ama kısa bir süre sonra yerine, İstanbul'da bulunmuş ve etkin bir dost çevresi olan Cikko Manastırı keşişlerinden Timotheos d' Acre getirildi. Yeni başpiskopos, Rumlaşmış bir Latin asilzadesi olup, diğer dönmeler gibi Ortodoks hiyerarşisine girmişti. 1585 yılına gelindiğinde eski Ortodoks manastırlarıyla kilise mallarının çoğu, Rum keşişlerin denetimine girmiş ve gelişmeye başlamıştı(Gazioğlu,1995).

Serdar Lala Mustafa Paşa'nın Kıbrıs'tan ayrılırken geride bıraktığı asker sayısı hakkında çeşitli rakamlar ileri sürülmekte ise de, resmi Osmanlı kaynakları 1572 yılında Kıbrıs 'ta topçu, gönüllü, müstahfız ve azap olarak 2779 kişi ile 1000 yeniçerinin, yani toplam olarak 3779 askerin bulunduğunu kaydetmektedir. Başlangıçta düşünülen, Kıbrıs'ta 20 bin asker ile 2 bin sipahinin kalması planı, daha sonra uygulanmamıştır. Bu, Lala Mustafa Paşa'nın adanın savunma sisteminin mümkün olduğu kadar Kıbrıslı kaynaklarla düzenlenmesi politikasına uygun düşüyordu(Alasya,1977).

Kıbrıs'ta bulunan 5 kalede (Lefkoşa, Mağusa, Leymosun, Baf ve Girne) yaşayan askerlerden bir kısmının sonradan ailelerini de adaya getirdikleri şüphesizdir. Bu askerlerden bir kısmı da Kıbrıslı asilzade kız, kadın ve dullarla

evlenmişlerdir. Örneğin Bodamya Kalesi'nin son Kornaro Lüzinyan hanımı, Manisalı sipahi İbrahim Menteşoğlu ile evlenmişti.

Yeniçeriler her köye bir tane, her şehir veya semte birkaç tane olmak üzere dağıtılmışlar ve yerel Rum halkının böylelikle denetlenmesi sağlanmıştı. 18 Ekim 1572' de tamamlanıp padişahın onayına sunulan "Mufassal Defter"e göre, Mesarea ve Mazoto bölgelerindeki 76 köy bomboştı. Fetih öncesi yıllarda çeşitli nedenlerle artan dış ülkelere göç, fetih sırasında ve sonrasında da sürmüştü. Köy halkı da dağlara çekildiğinden ekim yapılmamış ve 1572 yılında kıtlık görülmüştü. Ancak 1579 yılında yerli reaya ve göçmenlere toprak dağıtılmasından sonra, tarımsal üretim artmış ve 1583'te Şam'a buğday satılabiliyordu(Alasya,1977).

Muzaffer Paşa' dan sonra Kıbrıs'a beylerbeyi olarak atanan Sinan Paşa, II.Selim'e gönderdiği bir mektupta, Venediklilerden boşalan arazinin işlenmediğini, adanın imarı için yerli halk arasında yeter sayıda zanaatkar bulunmadığını bildirdi. Bunun üzerine II. Selim, ada nüfusunu artırmak üzere Anadolu'dan Kıbrıs'a sürgün yoluyla gönderilecek göçmenlerin bu boş yerlere yerleştirilmesini kararlaştırdı. Adanın fethi henüz daha devam ederken çıkartılan fermanlardan ilki, 9 Nisan 1571 tarihli olup, Karaman eyaletinde oturan halkın Kıbrıs'a göç etmesini teşvik ediyordu. Göçmen nakline ilişkin genel iskan hükmü ise 21 Eylül 1571 tarihinde çıkartılmış ve Karaman, İçel, Bozok Alâiye (Alanya), Teke (Antalya) Manavgat kadılarına gönderilmişti. Sözü geçen eyaletlere ait kasabalardaki her on aileden bir ailenin sürgün yazılması, Kıbrıs'a yerleşmek üzere gidenlerden iki yıl süre ile vergi alınmaması, seçilenler arasında çiftçi ve zanaatkârların bulunmasına özen gösterilmesi istenmişti. İlk genel sürgün hükmünde, bu şekilde 5720 hanenin Kıbrıs'a nakledilebileceği hesaplanmıştı(Alasya,1977).

Türkler tarafından yapılan ilk nüfus sayımında vergi verebilen Müslüman nüfus 20 bin, Hristiyan nüfus da 85 bin olarak belirlenmişti. 1600 yılında adadaki toplam nüfus 110 bine düşmüştü.(Keser, 2000)

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'ne göre, 1670-75 yıllarında Kıbrıs'ta 30 bin Müslüman, 150 bin de Hristiyan nüfus bulunuyordu. 1735,1741 (Katedralden camiye çevrilen Ayasofya'nın minaresi yıkılmıştı) ve 1756 yıllarındaki yer sarsıntıları, 1757 ve 1758 'deki kuraklık, çekirge istilası ve açlık ada halkının komşu ülkelere, Suriye ve Anadolu 'ya göç etmesine yol açmış; 1760' daki veba salgını da adada yaşayan Türk ve Rum nüfusun üçte birinin ölmesine, köylerin boşalmasına yol açmıştı(Gürkan,1996).

1764'de Muhassıl Çil Osman'a karşı halkın isyanı, 1765'de Girne Kalesi Komutanı Halil Ağa'nın Osmanlıya karşı ayaklanması, 1799'da yeniçerilerin isyanı, 1804' de Lefkoşa Türkleri ile çevre köylerin İsmail Ağa öncülüğünde Başpiskopos ve Muhassıl'a karşı ayaklanmaları, 1821' de Başpiskopos Kiprianos ile Rum halkı ileri gelenlerinin Vali Küçük Mehmet tarafından katli, 1833'de Gâvur İmam'ın isyanı, 1835'de Hüseyin Ağa'nın Rumlara karşı giriştiği katliam, Kıbrıs'ta yaşayan Türk ve Rum etnik toplumlarının gerek kendi aralarındaki, gerekse birleşerek yerli despotlara veya Osmanlı hükümetine karşı verdikleri mücadelelere örnek olup, ayrı bir araştırma yazısının konusudur(An,1996).

1800- 1880 yılları arası Kıbrıs'ın politik ve kültürel tarihinin en önemli yıllarıdır. Kıbrıs Rumları, dil ve din ilişkileri nedeniyle diğer Yunan bölgeleriyle kültürel yönden bağlarını koparmamışlardı. Yunanistan'da Osmanlı yönetimine karşı bağımsızlık hareketi gelişirken, Kıbrıs'ta da bir entellektüel aydınlanma ve milli uyanış başlamıştı. Ada dışında iken Kıbrıs Rumlarının umursamazlıklarıyla ilgili serzenişler duyan Başpiskopos Kiprianos, 1812 yılında klasikleri öğretmek için bir Hellenomuseion kurar. Kiprianos ayrıca Leymosun'da da bir okul açmıştı(Hill,1972).

Osmanlı İmparatorluğu'nun genişlemesi ve Fransız burjuva devriminin etkisiyle Avrupa'da milliyetçilik hareketleri yaygınlaşmış, Helenizm düşüncesi doğmuştu. Helen etnos'undan insanların çoğunluk nüfusunu oluşturduğu bölgelerin birleşmesi (=enosis) fikri, Filiki Eteria adlı bir örgütün 1780'lerde Bükreş'te Kontantin Rhigas tarafından kurulması ile politik ifadesini bulmuştu. Rhigas'ın

1798'de öldürülmesinin ardından hareket, 1814' de Odessa' da yeniden canlandı. Eteria görevlileri, 1818 yılından başlayarak Kıbrıs'ı da ziyaret etmişlerdi. Gerçi Kıbrıs, daha çok Müslümanların yaşadığı bölgelerle çevrili idi ve Anadolu ve adalardaki diğer Rum azınlıklar gibi, herhangi bir ayaklanmaya katılacak bir konumda değildi, ama Başpiskopos Kiprianos hareketi desteklemek için söz verdi(Servas,1999).

1821 yılında Mora' da Osmanlı yönetimine karşı ayaklanan Yunanlılar, orada yaşayan Müslüman halkı öldürdüler. Padişah buna İstanbul' daki Ortodoks patriğini, ayaklanmanın hazırlayıcısı olarak görüp katletmesiyle cevap verdi. Olay, Kıbrıs'ı da etkiledi. Kıbrıs valisi Küçük Mehmet, adada yaşayan Rumları ayaklanmaya teşvik ettiği gerekçesiyle Başpiskopos Kiprianos'u 9 Temmuz 1821 'de öldürttü. Başpiskopos ile birlikte kafası kesilenler arasında 3 metropolit, 400'den fazla kilise ileri geleni ve aydın orta tabakadan kişiler bulunuyordu(Alasya,1977).

Türklerle Rumların toplumlar olarak karşı karşıya gelmeleri, ancak Yunan isyanı ile ilgili faaliyetlerin başlamasından ve Yunanistan'ın Megali-İdea hedefinin gerçekleştirilmesi için Kıbrıs'a el atarak, provokatörler göndermesinden sonra başlamıştır.(İsmail, 2001)

Bu kışkırtmalar başlayana kadar, iki halkın birbirine girdiği gözlenmez. Bunun nedeni ise Rumlara Osmanlılar tarafından tanınan dini ve siyasi ayrıcalıklardı(İsmail,2001).

1818 yılına kadar Hristiyan dinini benimseyen Kıbrıs'taki az sayıdaki çingenenin Müslümanlığa geçişi, Hristiyanlar'ın baskı altına alındığı bu dönemde, 1823 'lerden sonra olmuştur. Herkesin istediği dini görüşe sahip olmasına izin veren ve dini ayrıcalık yapılmamasını isteyen padişah fermanına rağmen, 5 bin kadar Hristiyanın 1821 sonrasında canlarını kurtarma korkusuyla İslam dinine geçtikleri gözlemciler tarafından kaydedilmektedir. Aynı şekilde kamu hizmetinde de çok az sayıda Hristiyan görevlendiriliyordu. Bu dönemde ayrıca yeni kiliselerin yapımı yasaklanmıştı.

1821 yılına kadar kilise ve başpiskoposlarla işbirliği yapmayan Kıbrıs Rum halkı fakir ve yoksul olup, politik konulara karşı ilgisizdi. 1830 yılında kilise okullarının yeniden açılmasından sonra, halk arasında Yunan kültür, gelenek ve politik ideallerinin yaygınlaşması için eğitim çabaları arttı.

Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi, kendi kurduğu okullarda kendi toplumunu, Yunan kültür ve geleneklerine göre eğitiyordu. Fransızca 1841' den sonra yabancı dil olarak öğretilmeye başlandı. Başpiskopos 1. Makarios 1859'da Lefkoşa'da ilk defa kızlar için bir okul açtı. 1860 yılında Kıbrıs Valisi İshak Hafız Hakkı tarafından başpiskoposa gönderilen bir mektupta da görüleceği gibi, kilisenin başı, Kıbrıs Rumlarının Hristiyanlık eğitimi için sorumlu kişi olarak Osmanlı hükümeti tarafından resmen tanınmıştı. 1893'de Mısır'daki Kıbrıslı göçmen aydınların oluşturduğu Kıbrıslılar Kardeşlik Derneği 'nin mali yardımları ile Pancyprian Gymnasium kuruldu(Alasya,1977).

Öte yandan Kıbrıslı Türklerin eğitimi, 19. yüzyıl ortalarına kadar bir hayır işi olarak adledildiğinden devlet eli ile düzenlenmedi. Varlıklı kişilerin iyi niyetine terkedildi. Zengin kişiler tarafından bir hayır kurumu olarak açılan ve vakfa bağlanan sıbyan okulları ile medreseler (orta dereceli) daha çok din eğitimi yapan kuruluşlardı. Modern anlamda öğretim yapan ilk Kıbrıs Türk kuruluşu, 1862 yılında kurulan Rüştîye olmuştur. (1934 'ten sonra ilkokul adını alacaktır.) Öğrenciler sıralarda oturmaya ve kara tahta kullanmaya başlamışlardı. Din eğitimi yanında müsbet bilimlere daha fazla yer verilmiş, Arapça ve Farsça'nın yanında Türkçe'ye de önem verilmiştir. Bugünkü lise düzeyindeki İdadi ise 1896' da kurulmuştu. Başlangıçta 5 yıllık olan bu okul 1945 yılına kadar Türklerin adadaki tek ortaöğretim kuruluşu olarak kalmıştır. İlk kız okulu ise, ancak 1901 'de Kıbrıs Viktorya İslam İnas Mektebi adı ile kurulabilecektir(Alasya,1977).

1.2.2 KIBRIS'TA YAŞAYAN İKİ ANA ETNİK TOPLUM ARASINDAKİ KÜLTÜREL ETKİLEŞİM

Kıbrıs'ın kültürel geleneği, tarih öncesi zamanlara kadar uzanmakla beraber, adaya yerleşen kültürler arasında en çok Miken-Bizans kültürü etkili olmuş ve bu Lüzinyan işgali yıllarına kadar devam etmiştir. 16. yüzyılda Osmanlıların adayı ele geçirmeleri ardından, Anadolu'dan getirilip Kıbrıs' a yerleştirilen yeni bir etnik unsur ve onların beraberlerinde getirdiği Türk-İslam kültürü, adayı bu heterojen kültür yapısıyla Doğu ve Batı arasındaki kültür sınırının bir parçası haline getirmiştir(Alasya,1977).

Ada nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Rum toplumu, yüzyıllar boyunca yabancı yönetimler altında dil, din ve kültürünü korumayı başarmış ve Osmanlı döneminin başlamasıyla da, Latinleşmenin etkilerinden arınarak, dini ve politik özgürlüğüne kavuşmuştur. Yabancı unsurlara karşı direnmede Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi'nin büyük bir rolü olmuştu(An,1999).

Ortodoks Kilisesi, 18. yüzyılın sonlarına doğru ve özellikle 1800-1880 yılları arasında eğitim ve kültür yönünden bir aydınlanmanın öncülüğünü yapmış ve Kıbrıslı Rumlar dil, din ve kültürel açıdan sürekli ilişki içinde oldukları diğer Yunanca konuşulan bölgelerdekine paralel olarak bir ulusal uyanış ve entellektüel aydınlanma dönemine girmişlerdi. Kıbrıs Rum toplumunun etnik-ulusal bilincinin oluşmasında ve bunun korunmasında kilisenin dil ve kültüre verdiği önem büyüktü. Kutsal kitap sayılan İncil'in dilinin Yunanca olması ve duaların aynı dilde yapılması nedeniyle halk, günlük hayatta kullandığı dille bunu özdeşleştirerek diline ve dinine bağlılığını sürdürmüştü. Yunanistan'la olan mesafenin uzaklığı ve ilişkilerin sınırlı olması yüzünden, Kıbrıs Rumcası, dilin Yunanistan'daki gelişimine ayak uydurmamış ve eski saf Yunan dialekti olarak korunmuştu. Bu, Kıbrıslı Rumlar için ayrı bir ulusal gurur kaynağı oluştururken, eski Yunan klasikleri de milliyetçiliğin temellerini besliyordu(An,1999).

Ortodoks Kilisesi dini etkisi yanında, Osmanlı hükümeti adına Hristiyanların vergilerini toplama görevini de üstlendiğinden, halk üzerinde belli bir politik egemenlik de kazanmıştı. 1754'lerden başlayarak açılan Rum okullarına mali destek de yine kilise tarafından sağlanıyordu. Daha sonra milliyetçiliğin eğitime egemen olması ile kilise, politik bir partiye dönüştü. Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi özellikle İngiliz sömürge yönetimi döneminde, ilk ve orta öğretim üzerindeki milliyetçi etkilerini artırarak muazzam politik bir güç elde etti. Kıbrıs Rum toplumunun kilise ve dine dayalı bu teokratik yapısı nedeniyle, eğitim, politika ve kültür kurumları birbiriyle içiçe olarak gelişmiş ve milli hedef enosis (Yunanistan'la birleşme) doğrultusunda etkin çalışmalarda bulunmuştur. Kilise hem kendi gelirlerini artırmak, hem de okulları, gençleri, öğretmenleri ve bütün halkı Yunanistan'a bağlamak için büyük çaba harcamıştır(Alasya,1977).

Öte yandan Osmanlı döneminde Kıbrıs'a yerleştirilen Anadolu Türkleri geleneksel sosyal, tarihsel. ve doğal çevrelerinden ayrılmakla beraber, yine Osmanlı yönetimi altında yaşamlarını sürdürüyorlardı. Ekonomik ilişkiler ve sosyal yapı yönünden pek bir değişiklik olmamış, maddi kültür elemanları hemen hemen aynı kalmıştı. Ama beraberlerinde getirdikleri etnik özellikler, zamanla çevreye bağlı olarak değişim göstermiştir. Burada önemli olan, yeni var oluş şartları altında Kıbrıs'a yerleşen Türk toplumunun kendi kendini yeniden üretirken bazı geleneksel etnik özelliklerini koruduğudur. Ama bu özellikler onun görece kalıcı karakterini oluşturmaktadır(An,1999).

Kıbrıs'a bu yolla getirilen Anadolu Türk-İslam kültürünün kökenlerine bakmakta da yarar vardır. Türk boyları, Orta Asya'daki anayurtlarını yeni yerleşim bölgeleri aramak için terkederken, kendilerine ait bir öz kültüre sahiptiler. Ancak Anadolu'ya yerleşmezden önce, yolda karşılaştıkları halklardan da etkilendiler. Anadolu Türk-İslam kültürü, belli oranlarda Fars, Arap ve Bizans Rum kültüründen etkilenecek oluşmuştur. Türkler, göç boyunca veya yerleştikleri her yeni bölgede, şehir ve kırlarda yaşayan halklardan yeni bir din, kültür, örgütlenme şekli, yiyecek, giyecek ve hatta gelenek-göreneği alıp benimsediler(An,1999).

Kıbrıs'ta Osmanlı yönetimi sona erdiği ve İngiliz dönemi başladığı zaman, her iki toplum yapısında başlangıçta büyük bir değişiklik olmamış ve aynı kalmıştı. Belli ticaret alanları, inşaat ve marangozluk sadece Rumlar tarafından, ebelik, halk hekimliği, yorgancılık ve dokumacılık da sadece Türkler tarafından yapılıyordu(Gazioğlu,1995).

İngiliz döneminde birçok politik kısıtlamalara rağmen, Kıbrıslı Rumlar ekonomi, eğitim, kültür ve sosyal alanlarda Türklerden daha erken ve hızlı bir şekilde kalkınıp ilerlediler. Özel kültürel örgütler ve dernekler kurdular ve Kıbrıs, entellektüel bir merkez haline getirildi. Daha önce de değinildiği gibi, bunda Rum Ortodoks Kilisesi 'nin büyük örgütleyici bir rolü olmuştur. Avrupa'daki burjuva hareketinin Yunanistan üzerinden Kıbrıs'a yansması da önemli bir faktördü. Oysa Kıbrıslı Türkler, aydınlanma döneminin başlaması için Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını ve Atatürk aracılığı ile Batı'daki çağdaş kurumların, örnek aldıkları Türkiye'ye getirilmesini bekleyeceklerdi. Böyle olmasına rağmen, Kıbrıs Türkleri, birçok yönden Türkiye Türklerinden daha ilerici ve çağdaş gelişmeye açık bir toplumu oluşturunuyordu. Bunun nedenlerinden biri de, Rum toplumu ile uzun bir süre bir arada yaşamış olmanın getirdiği etkilenmelerdi(An,1999).

Kıbrıslı Türklerle Rumların ortak yaşam ve karşılıklı etkileşimlerinde, ticaret ve iletişim dili olarak Rumca kullanılıyordu. Osmanlı döneminde resmi hükümet dili Türkçe idi ve Saray yöneticileri, Hristiyan reaya ile Türkçe bilen resmi bir Rum tercüman (dragoman) aracılığıyla temas kurabiliyordu. Bunun yanında Rum orta tabakalarının ileri gelenleri ile özellikle karma köylerdeki bazı Rumlar, Türkçe biliyorlardı. Ama ada nüfusunun çoğunluğunu Rumların oluşturması, Rum kültür geleneğinin daha güçlü ve yaygın olması ve Türk nüfusunun büyükçe bir kısmının Rumca konuşabilmesi nedeniyle Kıbrıs 'taki ticaret dili de Rumca olmuştu(Gürkan,1996).

Ana dili olarak Rumca konuşan Türklere, daha çok Lefkoşa ve Baf kazalarında rastlanmakta idi. 1921 yılı nüfus sayımına göre, Lefkoşa kazasında 1019 ve Baf kazasında 350 Türk; 1931 yılı verilerine göre de Lefkoşa kazasında 1004, Baf kazasında 521 Türk, ana dili olarak Rumca konuşmakta idi. Bazı köylerdeki Türkler de hem Türkçe, hem de Rumca bildikleri halde, Rumcayı daha çok benimsemekte ve kendi aralarında da bu dili kullanmakta idiler. 1955'lere kadar Rumca konuşan Müslüman köyler adanın her tarafına yayılmıştı ve Rumlarla aynı geleneksel yaşam biçimini sürdürüyorlardı(Alasya,1977).

Yüzyıllarca süren ortak yaşam boyunca, Türkçe ve Rumca dilleri arasındaki bu yakın ilişkiler, aynı şekilde birçok Türkçe kelime ve deyimın Kıbrıs Rumcasına ve hatta "dimodigi" denen Yunan halk diline de girip yerleşmesine yol açmıştı. Bu daha çok Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Türkçe konuşan Rum bürokratlar, tüccarlar ve denizciler yoluyla olmuştu. Bölgede kendi dilinde öğretim yapan okulların olmadığı hallerde Türkler, Rum ilk ve ortaokullarına; Rumlar da Türk ilkokullarına gidiyorlardı. 1955' e kadar devam eden bu durum özellikle Dali, Bodamya, Luricina, Peristerona köyleri ile Baf ve Leymosun'da görülmekte idi. Yorgo A. Fassuliotis (1895- 1944) adındaki bir Rum sanat öğretmeninın Leymosun Türk Lisesinde iki yıl süre ile ders verdiği kaydedilmektedir. Türkçe, 19. yüzyıl sonlarına doğru Lefkoşa Rum Cimnazyumunun müfredat programına alınırken, 1924' de de Mağusa' daki cimnazyumda öğretilmesi öneriliyordu(An,1999).

1911 yılında 139 Rum, anadili olarak Türkçe konuşuyordu. 1921 'de bu sayı 68'e inerken, 1931'de 146'ya yükselmişti. Rumca 1956 yılına kadar Lefkoşa Türk Lisesi'nde, 1974 yılına kadar da karma olan İngiliz Okulu'nda öğretilmekteydi. 1960 yılında Kıbrıslı Türklerin %38'i Rumca konuşabilirken, Türkçe konuşabilen Rumların % 1 oranında olduğu kaydedilmektedir(An,1999;Gürkan,1999).

Eskiden Rum halk şairleri, Rum kiliselerinin köylerdeki azizleri onuruna düzenlenen panayırarda, kendilerini dinleyen hem Rum, hem de Türklere seslenirlerdi. Çünkü bu tür şenliklere her iki toplumdan bireyler katılıyor ve şiirlerin konularını da Rum ve Türk gençleri arasında geçen aşk ilişkileri

oluşturuyordu. Eleni 'ye aşık olan Baf'lı Mustafa'nın şarkısı (Dragudion Mustafa du Pafiu), Mullali'nin oğlu Ahmet Ağa'ya aşık olan Karpaz Heptagomisi'nden Marikku ile ilgili şarkı (Marikkus apo Eptakomi Karpassias) bunlara örnek olarak verilebilir(Gazioğlu,1995).

Aynı şekilde geleneksel olarak Rumca söylenen Türk halk şiirleri de vardı. Bugün Kıbrıs Rum folklorunda yaşayan "çatışmaca"lar da bu ortak yaşamın ürünleridir(An,1999).

Bir de Tillirya ve Karpaz yörelerindeki yaşlı bazı Türklerin Akritika şarkılarını Rumlarınkinden daha tam metinlerle bilip söyledikleri kaydedilmiştir. Rumca olduğu sanılan birçok masalın da Türkler aracılığı ile Rumlara ve Yunan halk edebiyatına geçtiği bilinmektedir(An,1999).

Kıbrıs Türk kültürünün Rumlar üzerine en etkili olduğu alan, halk müziğinde olmuştur. Kozan marşı, karşılamalar, zeybek ve oyun havaları ile birçok Türk halk türküsü, Rumlar tarafından zevkle dinleniyordu. Bunlardan çoğuna Rumca sözler yazılmış ve günümüze kadar, özellikle kırsal bölgede söylenegelmiştir. Örnek olarak şu şarkılar verilebilir:

Kalenin bedenleri,

Kadifeden kesesi,

Ya muallim ya muallim,

Çaresiz dertlere düştüm aman doktor bir çare,

Oğlan oğlan kalk gidelim,

Gelemem ben,

Hani benim elli dirhem pastırmam(Sözer,2004).

Tablo 1

KONYALI

Tablo 2

KONYALI

Hani ya da benim elli dirhem pastırmam
 Konyalıysan buralara bastırmam
 Konyalı yürü
 Yürü yavrum yürü şalvarını sürürü
 Şimdi geçip gitti huvarının biri
 Yüksek minareden attım kendimi
 Bulamadım buralarda dengimi
 Konyalı yürü
 Yürü yavrum yürü şalvarını sürürü
 Şimdi geçip gitti huvarının biri
 Hani ya da benim elli dirhem şarabım
 Nerde kaldı mor dudaklı arabım
 Konyalı yürü
 Yürü yavrum yürü şalvarını sürürü
 Simdi geçip gitti huvarının biri

Tablo 3

BAHRİYELİ ÇİFTETELLİSİ

The musical score for Bahriyeli Çiftetellisi is a 16-measure piece in 2/4 time. It is written on five staves. The key signature is one sharp (F#). The melody is marked with various chords: A, Gm, A, Dm, Gm, A, C, G, D, A, Dm, Gm, A, Dm, Gm, A. The piece ends with a double bar line and repeat signs.

Tablo 4

KOZAN MARŞI

The musical score for Kozan Marşı is a 32-measure piece in 2/4 time. It is written on eight staves. The key signature is one sharp (F#). The melody is marked with various chords: A, Gm, A, Dm, Gm, A, C, G, D, A, Dm, Gm, A, Dm, Gm, A. The piece ends with a double bar line and repeat signs.

Tablo 5

KARŞILAMA (1)

Tablo 5 displays the musical score for 'KARŞILAMA (1)'. The score is written on eight staves, each beginning with a treble clef and a key signature of two sharps (F# and C#). The notation includes various musical symbols such as eighth notes, sixteenth notes, and rests, indicating a complex rhythmic structure. The score is enclosed in a black rectangular border.

Tablo 6

KARŞILAMA (2)

Tablo 6 displays the musical score for 'KARŞILAMA (2)'. The score is written on four staves, each beginning with a treble clef and a key signature of two sharps (F# and C#). The notation includes various musical symbols such as eighth notes, sixteenth notes, and rests, indicating a complex rhythmic structure. The score is enclosed in a black rectangular border.

Kıbrıslı Türk ve Rumların oynadıkları halk danslarının da birçok benzeyen yanları vardır: Sirto, Zeybekikos (Anadolu), Arabiye (Mısır), Susta (Girit);Orak oyunu (Kıbrıs), Çiftetelli (Anadolu) örnek olarak ilk akla gelenlerdir. Bunlardan bazıları aynı ortak kaynağa sahiptir. Örneğin zeybek oyunu. Halikarnas Balıkcısı zeybek dansının dionisyak kaynaklı olduğunun hiplama ve zıplamalardan belli olduğunu, zeybek sözünün de "obekhos, to bekos ve ibakkhi" sözlerinden geldiğini ve Batı Anadolu'da bu isimlerin tanrı Bakkhos tarikatına, ya da birlik derneklerine verilen adlar olduğunu yazmaktadır. Bakkhos, eski Anadolu halklarından olan Lidyalıların dilinde şarap tanrısına (Yunan mitolojisindeki Dionysos) verilen addı. M.Ö. 7. yüzyılda Bakkhos akımı Yunanistan'a ve Balkanlar'a yayılmıştı. Araştırmacı, zeybek dansını oynayan "ibakkhi"lerin Batı Anadolu' da özellikle Sardis, Aydın, Ödemiş bölgelerinde yaşadıklarını, Roma İmparatorluğu çağında bile Batı Anadolu'da "io bakkhoi" derneğinden söz edildiğini belirtmektedir(An,1999;Gürkan,1996).

Kırsal alandaki Rum ve Türk toplumları arasındaki gelenek ve görenekler de birbirine çok benzemektedir. Aradaki fark, her birinin Allah'ı kendi dilinde çağırmasındadır. Göçebe bir kavim olan Türkler, şehir ve köydeki yerleşik hayata ilişkin görenekleri karşılaştıkları halklardan almışlardı(Yorgancıoğlu,1980).

“ Ana mana

Porto kala

Dina mina puf

Bende dega ruf”

.....

İnnik minnik

Tatar innik

İstavrozla Urum kızı

İncesinden daha güzeli

Kimdir?(Yorgancıoğlu,1980).

gibi tekerleme örnekleri etkileşmenin en güzel kanıtlarıdır.

Rum ve Türklerin doğacak bebeğin cinsiyetini öğrenme, evlilik hazırlığı, düğün, cenaze, çiftçi ve çoban hayatına ilişkin gelenekleri birbirlerine çok benzer. Rum gibi Türk çiftçisi de, tohumları arasına nar koyar ve ekim öncesi narı doğuya doğru döndürür. Rumlar da, Türkler de yeni doğan çocuğu buğday dolu tekneye koyarlardı. Tıpkı Yunan mitolojisindeki Dionisos 'un Liknitis'i (tohum savurma sepeti) gibi. Dionisos üretkenlik tanrısını, Liknitis de çocuğun beşiğini temsil ediyordu(Yorgancıoğlu,1980).

Hem Türk, hem de Rum düğünlerinde "manassa" yapılırdı, yani gelinin çeyizi sergilenir, gösterilirdi. Bu eski bir Lüzinyan göreneği idi. Erkekler, içine evleneceği evi kendisi inşa ederdi. Lüzinyan kaynaklı olarak bilinen herse (ressin) yemeği de Rumlardan çok Türkler arasında yaygındır. Zaten pişmiş buğdayla etten yapılan herse, Anadolu'da da bilinmektedir(An,1999).

Aralardaki din ayrılıklarına rağmen 1955'ler öncesinde, Cıkko ve Apostolos Andrea, Türklerin en çok ziyaret ettikleri manastırlar arasında idi. Her yıl bazı Türkler bu manastırlara giderler, mum yakıp adak adarlardı. Bazı Rumlar da Türk hocalara muska ve okuma yaptırırlardı. Ölümünden sonra Sırat köprüsünden geçileceğine dair inanç her iki toplumda yaygındır(An,1999).

Rumların paskalya gününde Türk komşularına pilavuna ve boyanmış yumurta vermeleri, evlenme, vaftiz, doğum ve isim günleri törenlerine Türk arkadaşlarını da çağırmaları, Müslüman bayramlarında Türklerin Rumlara Türk tatlıları vermeleri eski göreneklere aittir. Dokuma ve diğer el sanatlarındaki motiflerde de bir etkilenme görülmektedir(Yorgancıoğlu,1980).

Rumların Paskalya günlerinde yumurtayı boyamaları, Türki devletlerinde de görülmektedir. Türklerin Ergenekondan çıkışını simgeleyen Nevruz kutlamalarında bu olay görülmektedir(Derzinevesi,2004).

Anadolu'dan Kıbrıs adasına gelen Rumlar, Anadolu'daki birçok Türk kültür

unsurunu, Osmanlıların adayı fethinden önce getirdikleri sanılmaktadır (Derzinevesi,2004).

1970'lere kadar Rumlar tarafından oynanan önemli dünya tiyatro eserlerini Türkler de izleyebiliyor, aradaki yeşil hatlara rağmen Rum sinema, taverna, kabare ve dans salonlarının müşterilerini her iki toplumdan insanlar oluşturunuyordu. Etnik temasın kesildiği 1974 yılından sonra, Türkler, Kıbrıs Radyo Yayın Korporasyonu'nun Televizyon yayınlarını izleyebilmekte ve kültürel yönden belli bir etkilenme söz konusu olabilmektedir.

Son olarak söylenebilir ki, 400 yıl süren Kıbrıs'taki iki ana etnik ulusal toplumun ortak yaşamı çok zengin bir folklor birikimi yaratmıştır. Bu uzun süre içinde Türk toplumunun, nüfusun çoğunluğu içerisinde asimile olmayıp, kendi etnik özelliklerini koruyabilmesinde etkili olan, etnik birleşmeyi önleyici faktörler olarak dil, din, kültürel oryantasyon ve ulusal-psikolojik tavırlardaki farklılıklar ve en önemlisi sadece kendi toplumu içinden biriyle evlenme (endogami) gösterilebilir.

1.2.3 HALK BİLİMİ NEDİR?

Folklor sözü İngilizce “folk” ve “lore” sözcüklerinden oluşmuştur. Folk “halk”, lore ise “bilim, bilgi” anlamına gelir. Bu nedenle Türkçe’de Folklor terimi “Halk Bilimi” sözüyle de karşılanmıştır. Folklor terimini ilk olarak 1846 yılında kullanan İngiliz William J. Thoms’dur(Meydan Larousse,1990).

İngiltere’de 1878 yılında Folklore Society adıyla bir dernek kurulmuş, folklor sözcüğü de bu bilim dalının adı olarak yayılmıştır. İskandinav, Rus, Portekiz, İspanyol bilginleri de aynı kelimeyi kullanmışlardır.1846 yılından bu yana Anglo-Sakson ülkeleriyle İsveç, Norveç, Finlandiya, Fransa gibi ülkelerde yaygınlık kazanan bu terim yurdumuzda da benimsenerek kullanılmaya başlanmıştır. Alman dili konuşulan ülkelerde ise (Almanya, Avusturya, İsviçre) Folklor terimi yerine aynı anlamı karşılayan “Volkskunde”nin kullanılışı tercih edilmiştir(Banarlı,1971).

Her ulusun kendine özgü bir toplum yapısı bulunması nedeniyle Folklorun tanımlanması ve kapsamının belirlenmesinde her ülkenin bilginleri kendi toplumlarının yaşayışına göre değerlendirmeler yapmışlardır. Örneğin Almanya’da Folklor, siyasal bilimlerin giriş yeri, giriş odası ve sosyal politikanın köken, kaynak kitabıdır. Folklor halkın kalıbı, ruhu ve türünün bilimsel anlayışıdır. Sosyoloji, sözcüğün anlamı ve çağdaş kavramı bakımından Folklorun bölümlerinden biridir(Halk Bilim,1990).

Amerika’da Folklor, uygarlık tarihini inceleyen sosyal bilimlerden biri olarak kabul edilmektedir.

Belçika’da Folklorun amacı, halk sınıflarının yaşayışlarına ve uygarlıklarına ait olan her şeyi toplamak, inceleyerek, açıklamaktır. Folklor İnsanlık zihniyetinin geçirdiği çeşitli aşamaları inceler ve bunları her gün karşılaşılan benzer aşamalarla karşılaştırma amacını güder.

Fransa'da Folklor, halk yaşayışını inceler. Folklor, uygar ülkelerde halka ait düşünsel ve maddesel kültürü inceler. Folklor, uygar uluslardaki halk düşüncesinin incelenmesidir. Folklor doktrinsiz ortak inanmalar, kuramsız çalışmalardır. Folklor, hiçbir aydının öğretmediği, halkın kendi kendine öğrendiği efsane, hikaye, gelenek, şarkı, bilmece, söz düzeni, yıldızlara ait inanma ve büyüler gibi bilgilerdir. Folklor, az gelişmiş ulus ve halk sınıflarının inaniş, gelenek ve göreneklerinin ansiklopedisidir. Bu da insanlığın başlangıcından zamanımıza kadar az ya da çok bozulmuş biçimde ulaşan kültür kalıntılarıdır.

İngiltere'de Folklor, gelenekler bilimidir. Folklor, insan kuruluşlarında en yaygın, en devamlı ve eski olan şeyleri, halk sanatlarını, halk endüstrisini inceler. Folklor, yazılı belgeleri değil; atalardan gelen geleneklerin etkisi altında inanılan ve yapılan şeyleri inceler. Folklor, bugün yaşayan, fakat bugünün ve zamanımızın olmayan fikirleri, gelenek ve tarihleri, eski halklardan kalanları toplar, karşılaştırır. Halkın efsane, gelenek ve inanişları ile ilgilenir. Folklor, halkın düşünsel yapısını oluşturan her şeyi inceler.

Folklorun anlamı ve tanımı konuları Türk folklorcularınca da işlenmiştir. M. Şakir Ülkütaşır, Sedat Veyis Örnek gibi bilim adamlarını örnek verebiliriz.

Sedat Veyis Örnek'e göre Folklor, bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddi ve manevi alanlardaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine özgü yöntemlerle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada bir bireşime vardırma amaçlayan bir bilim dalıdır.

Bir ülkenin, bir yöre halkının, bir etnik grubun yaşamının bütününe kapsayan ve temelinde o halkı oluşturan insanların ortak ve yaygın davranış kalıplarını, yaşama biçimini, belirli olaylar ve durumlar karşısında tavrını, çevresini ve dünyayı algılayışını açıklamada; geleneksel ve törensel yaşamı düzenleyen, zenginleştiren, renklendiren bir dilbeceriye, beğeniyi, yaratıyı, kurumu, töreyi, kurumlaşmayı göz önüne sermede; bir ucuyla geçmişe, bir ucuyla da zamanımıza uzanan gelenekler, görenekler, adetler zincirini saptamada; bu zincirin köstekleyici veya destekleyici halkalarını tek tek belirlemede; halk kültürünün atardamarlarını yakalayarak

bunlardan özgün ve çağdaş yaratmalar çıkarmada folklorun rolü ve önemi birinci derecededir.

M. Şakir Ülkütaşır'a göre Folklor, en derli toplu anlamıyla genel olarak sözlü halk edebiyatı, halk musikisi, halk temaşası, halk gelenek ve inançları gibi tamamen fikri ve manevi tezahürleri, kısaca halkın manevi kültürü araştıran bir bilimdir. Düğün, bayram, cenaze, kandil, çocuk vs.'ye ait halk gelenekleri; cin, peri, büyü, afsun, muska, gibi şeylere inanma şeklinde tezahür eden bütün halk inançları ile türküleri, maniler, bilmece, oyunlar, masallar, menkıbeler, deyimler ve atasözleri Folklorun konusu içindedir. Bütün bunlar belli kadrolar dahilinde tespit ve tetkik edilir. Folklor araştırmalarının temel taşı olan kadro bir kategori içinde ve birbirleriyle yakından ilgili birçok maddeyi içine alan geniş bölümdür.

Halk Biliminin Etnoloji, Sosyoloji, Sosyal ve Kültürel Antropoloji, Edebiyat, Psikoloji, Dilbilim, Dinbilim, Tarih, Dinler Tarihi, Sanat Tarihi, Coğrafya, Tıp, Hukuk vb. bilimlerle yakından ilişkisi olup; gerektiğinde bu bilim dallarının yöntem ve bulgularından yararlanır, başka ülkelerin Halk bilimi (Folklor) ile ilgili verilerinden koşutluklar kurar, karşılaştırmalar yapar, bunların kökenine inmeye çalışır. Böylece yerlilikten ve ulusallıktan evrenselliğe geçerek insanlığın ortak kültürüne katkıda bulunmaya yönelir.

Halk Bilimin içerisine giren konuların yeterli ve herkesin üzerinde anlaşılabileceği bir şemasını düzenlemek zordur. Çünkü sosyal bilimlerin çoğunda olduğu gibi Halk Biliminde de bir takım konuların sınırlarını kesin olarak çizmek, bunların diğer bilimlerle olan sınır anlaşmazlıklarını önlemek güçtür. Halk Bilimin çalışma konularıyla ilgili olarak yapılan tasnif çalışmaları hakkında yabancı ülkeler ve Türkiye'den bazı örnekler verebiliriz.

Fransa'da Paul Sebillot'un 1904-1907 yılında yayımlanan

Folklor de Franse adlı eserinde şöyledir:

1. Gök ve yer
2. Deniz ve Tatlı Sular

3. Hayvanlar ve Bitkiler

4. Halk ve Tarih

Londra Folklor Cemiyetinin Yayımladığı kitapta izlenen plan şöyledir:

- 1) İtikatlar ve uyulması gerekli kurallar
 - a) Yer ve gök
 - b) Bitkiler alemi
 - c) Hayvanlar alemi
 - d) İnsanlar
 - e) İnsanlar tarafından yapılmış eşya
 - f) Ruh ve öteki dünya
 - g) İnsanüstü varlıklar
 - h) Kehanet ve fallar
 - i) Sihir
 - j) Hastalık ve halk hekimliği
- 1) Adetler
 - a) Siyasal ve toplumsal kuruluşlar
 - b) Bireysel hayata ait ritler
 - c) Uğraşlar, işler ve sanayi

- d) Takvimi bayramlar ve diğer bayramlar
- e) Oyunlar, sporlar ve eğlenceler
- 2) Hikayeler, şarkılar ve atasözleri
 - a) Hikayeler
 - i) Doğru diye anlatılanlar
 - ii) Eğlence diye anlatılanlar
 - b) Şarkılar ve baladlar
 - c) Atasözleri ve bilmeceler
 - d) Tabirler (deyimler ve temsiller)
- 3) Katkılar
 - a) Terminoloji

Sedat Veyis Örnek'in yaptığı tasnif de şöyledir:

- 1) Köy, Kasaba ve Kent Yaşamı (Monografiler)
- 2) Yerleşim-Yerleşim Türleri .
 - a) Sürekli yerleşim (köy, kasaba, kent)
 - b) Geçici yerleşim (yaylak, kışlak)
- 3) Barınak-Konut (Halk Mimarisi).
 - a) Tipler
 - b) Yapım teknikleri ve kullanılan araç-gereçler

- c) Ev eşyası (türleri, yapımı, kullanılışı)
- 4) Aydınlanma, Isınma.
 - a) Işık elde etme; ışık araç ve gereçleri
 - b) Isı elde etme; ısı araç ve gereçleri
- 5) Taşıtlar Taşıma Teknikleri
 - a) Kara taşımacılığı
 - b) Hava taşımacılığı
- 6) Ekonomi Türleri
 - a) Hayvancılık.
 - i) Bakımı, beslenmesi, korunması
 - ii) Çobanlık
 - iii) Hayvansal ürünlerin elde edilişleri
 - iv) Hayvancılıkla ilgili araç-gereçler
 - b) Tarım-Rençperlik
 - i) Ekme, biçme, ürün alma
 - ii) Tarım araç-gereçleri
 - c) Avcılık
 - i) Av türleri (kara, deniz avları)
 - ii) Av araçları ve teknikleri

- 7) Halk Ekonomisi
 - a) Üretim
 - b) Tüketim
 - c) Pazarlama
- 8) Beslenme-Mutfak-Kiler
 - a) Besin Türleri
 - i) Hayvansal besinler
 - ii) Bitkisel besinler
 - b) Besin Elde Etme, Hazırlama, Koruma
 - c) Mutfak Düzeni, Araçları
 - d) Kiler, Depo, Mahzen
 - e) Yemek Çeşitleri
 - f) Sofra Düzeni
- 9) Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; (Zaman ve Mesafe Kavramları)
- 10) Halk sanatları ve Zanaatları
 - a) İşletme, Örme, Dokuma, Basma İşleri
 - b) Ağaç, Taş, Maden, Toprak, Cam, Deri İşleri

- 11) Giyim-Kuşam-Süs
 - a) Giyim-Kuşam
 - i) Erkek giyimi
 - ii) Kadın giyimi
 - iii) Çocuk giyimi
 - iv) Günlük giyim
 - v) Törensel giyim
 - vi) Meslekleri ve yaş gruplarını belirleyen giyimler
 - b) Süslenme
- 12) Halk Bilgisi
 - a) Halk Hekimliği-Halk Baytarlığı
 - b) Halk Botaniği-Halk Zoolojisi
 - c) Halk Meteorolojisi-Halk Takvimi
 - d) Halk Hukuku
- 13) Halk İnançları; Töreler, Adetler, Gelenekler, Görenekler
- 14) Geçiş Dönemleri
 - a) Doğum
 - b) Evlenme
 - c) Ölüm

- 15) Bayramlar-Karşılamlar-Uğurlamalar
 - a) Dinsel Nitelikli Bayramlar
 - b) Yerel Nitelikli Bayramlar
 - c) Karşılama ve Uğurlamalar
- 16) Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler)-Kalıp Sözler ve Sesler
 - a) Günlük Yaşamla İlgili Olanlar
 - b) Törensel Yaşamla İlgili Olanlar
 - c) Isık Çalma, Çağırma, Ses Çıkarma
- 17) Dernekler, Kuruluşlar; Dayanışma ve Yardımlaşma
 - a) Esnaf dernekleri
 - b) Dinsel Kuruluşlar
 - c) Cinse ve Yaşa Dayalı Örgütler
 - d) Komşuluk
- 18) Dinsel-Büyüsel İçerikli İnançlar, İşlemler
 - a) Ziyaretler, Yatırlar, Türbeler, Mezarlar
 - b) Fal, Rüya Yorumu, Gelecekte Haber Verme
 - c) Büyücülük; Türleri ve Teknikleri

19) Halk Edebiyatı

- a) Destanlar
- b) Efsaneler
- c) Masallar
- d) Halk Hikayeleri
- e) Halk Şiiri
- f) Halk Türküleri
- g) Fıkralar
- h) Atasözleri-Deyimler
- i) Tekerlemeler
- j) Bilmeçeler
- k) Alkışlar, Kargışlar
- l) Ağıtlar
- m) İlahiler
- n) Maniler

20) Halk Tiyatrosu (Geleneksel tiyatro)

- a) Ortaoyunu
- b) Karagöz
- c) Kukla

- d) Meddahlık
- e) Seyirlik Köylü Oyunları
- 21) Halk Oyunları (Dansları)
- 22) Halk Müziği ve Müzik Araçları
- 23) Çocuk Oyunları ve Oyuncaklar
 - a) Temsili Nitelikteki Oyunlar
 - b) Oyuncak Türleri ve Nitelikleri
- 24) Halk Eğlenceleri; Sporlar
- 25) Adlar
 - a) İnsan Adları
 - i) Asıl adlar
 - ii) Soyadları
 - iii) Lakaplar-takma adlar
 - b) Yer, Su, Dağ, Köy, Meydan, Cadde, Sokak, Ev Adları

1.3 PROBLEM CÜMLESİ:

Kıbrısta yaşayan Rum ve Türklerin birbirlerine verdiği kelimeler ve deyişler var mıdır?

1570-1571 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nun Kıbrıs'ı feth etmesi ile başlayan adadaki Türkleşme hareketi sonrasında, adanın büyük çoğunluğunu oluşturan Rumlar ile karma yaşam oluşmuştur. Bu karma yaşam sonrasında dilde de bazı gelişmeler olmuş ve sonucunda Rum ve Türklerin kendi ana dillerinden biri birlerine dil alışverişi yaptıkları gözlenir. 1878'de adanın İngiltere Krallığına verilmesi ile de bir üçüncü dil ortaklığı da ortaya çıkmıştır.

1.3.1 Alt Problemler

Kıbrısta 1570-1571 den sonra yaşamaya başlayan Rum ve Türk Halkları'nın karma yaşamları sayesinde ortaya çıkan kelime ve deyişlerden başka deyimler, fıkralar, soyadları, hikayeler ve lakaplar da var mıdır?

1.3.2 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın genel amacı Kıbrıs adası üzerinde yaşayan etnik toplumların birbirilerine verdiği sözcüklerin bulunması, karşılıklı olarak kullanılan yöresel deyişler ve fıkraların nerelerde, nasıl yaşadıkları hakkında bilgi almaktır. Bu deyişlerin içerisinde yaşayan etnik toplumların dışında kullanılan bir dil de varsa, onun bulunmasıdır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır.

- a) Kıbrısta yaşayan halkların kendilerine özgü ortak bir dilleri var mıdır?
- b) Ortak kullandıkları kelimeler nelerdir ve hangi dile aittir?
- c) Fıkralardaki benzerlikler nelerdir ve nereden etkileşim almışlardır?

- ç)Ortak olarak kullandıkları deyişler var mıdır? Bunların anlamları nelerdir?
- d)Dildeki değişim ne oranda olmuştur ve hangi toplumun diğerine daha çok sözcük verdiği araştırmada belli olacak mıdır?
- e)Yer isimlerine göre soyadları nasıl alınmıştır ve Türkçe'ye çevrilmiş midir?
- f) Lakaplar hangi oranda yer tutmuştur?

1.3.3 Araştırmanın Önemi

Dili doğuran bilinçtir. Bilincin olmadığı yerde , dilden söz edilemez. Bilinç ise toplumsal bir üründür. Onun da beslendiği kaynaklar vardır. Bilincin, dolayısıyla dilin gelişimine sağlayan etkileşimler kalıtsallıktır.Görülmektedir ki kimi deyimlerin ve deyişlerin birçoğu yabancı kelimelerden oluşmaktadır(Gökçeoğlu,1977).Ülkemizdeki kültür erezyonuna karşı önlem alınmaması ve ölen her yaşlı insanımızla birlikte kültür değerlerimizin yok olması araştırmamızın önemini artırmaktadır.

1.3.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Kıbrıs adası genelini içermekle birlikte, kullanılan bire bir görüşme yöntemleri Lefkoşa ve Baf'ta oturan insanları kapsamaktadır. Yalnız bu insanların Lefkoşalı veya Baf'lı olduklarını ispat etmez. Limasollu olup da Baf'ta yerleşmiş olanların yanında, Gırneli olup da Lefkoşa'ya yerleşmiş olanlar da araştırma kapsamında kullanılmışlardır. Yaş grubu olarak ise 50 yaş ve üzeri kişiler tercih edilmiştir. Bu araştırma 2003-2005 yılları ile sınırlıdır.

1.3.5 Sayıtlar

Araştırmaya katılanların söyledikleri kayıt altına alınmış olup, doğruluğunu kabul ediyoruz. Bununla beraber bir yörede kullanılan deyiş, deyim ve fıkranın başka

bir yörede değişik anlamlarda da kullanılabileceğini kabul ediyoruz. Kıbrıs adasında yaşayan insanların yüzyıllar süren birliktelikleri onlara yeni bir kültür birikimi yanında, bölgesel olarak da ayrışıklar vermiştir. Konuşma dilinde olan farklılıklar gibi, deyişlerde de bölgesel olarak söyleniş biçimlerinde farklılıklar olabilir.Örneğin bir bölgede “Storovoloya kadar yolun var” deyişi ile, başka bir bölgenin “ Dikomoya kadar yolun var” sözü aynı anlamı ifade etmesine rağmen kullanılan şehir isminde farklılık gözlenebilmektedir.

1.3.6 Tanımlar

Bu araştırmada geçecek olan temel anahtar kavramlarının tanımları aşağıda yapılmıştır.

Afrodit: Mitolojide aşk ve güzellik tanrıçası. Homores, Afrodit'i , Zeus ile Dione'nin kızı olarak tanıtır. Bazılarına göre ise , deniz dalgalarının köpüklerinden doğmuştur. Bundan dolayı da su yüzüne çıkan anlamına gelen Kıbrıslı adını alır. Adına şehirler ve mezhepler kurulmuştur. Festival ve şenlikler düzenlenmiştir(Büyük Larousse,1986).

Bununla beraber bilişim, matematik, mantık alanlarında da anlamları vardır. Araştırmada edebiyat alanında kullanılan anlam kullanılacaktır.

Deyim:

1. Belli bir dile özgü ve başka dilde sözdizimsel karşılığı bulunmayan biçim(sözcük,deyiş,kuruluş).

2. Dilbilgisel ve/veya anlamsal bakımdan tek bir sözcüğün değerini taşıyan sözcük kümesi. (Büyük Larousse, 1986:6)

Deyiş: 1. Söyleme , anlatma biçimi; üslup.

2. Bir kimsenin bir olay ya da konuyla ilgili olarak anlattıkları, ifade(Büyük Larousse,1986:6).

Deyiş sözünün bir diğer anlamı ise Halk Edebiyatıda koşma, türkü, destan v.b türlerin genel adı olarak kullanılır (Ders Notları.2000)

Dragoman: İtalyanca bir kelime olup, Osmanlı İmparatorluğu'nda , Tanzimat öncesi , tercüman kelimesi yerine kullanıldı (Büyük Larousse,1986).

Enosis: Yunanca birleşme anlamında kullanılır. Kıbrıs adasının Yunanistan ile birleşmesi dileğini belirtmekte kullanılan bir deyimdir. Enosis deyiimi gerek Balkan Savaşı'nda, gerekse Girit'in Yunanistan'a bağlanacağı zaman sık sık kullanıldı. Hem Yunanistan da hem de Kıbrısrımları arasında benimsenen Enosis, Pan-Elenizm'in (megalo idea) bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır(Büyük Larousse,1986).

Fıkra: Araştırmada kullanılacak anlamları1)Gülünç,ilginç bir olayı, kısa ve özlü bir biçimde anlatan nükteli kısa öykü.2)Hikaye, latife, nükte, kıssa da denir(Meydan Larousse,1986)

Girit: Orta çağda , batı dillerinde Kandiya , modern Yunanca'da , Kreta veya Kriti, Doğu Akdeniz'de , Girit Denizi'nin güneyindeki Yunan adası. 8379 km'2 500 bin nüfus, merkezi Hanya(Khania) (Büyük Larousse,1986).

Güney Kıbrıs:1974 sonrası Kıbrıs adasının güneyinde toplanan Rum toplumunu ifade eder.

Halk Bilimi: Bir ülkenin ya da belirli bir bölge halkının özgün kültür ürünlerinin tümünü kapsayan, bunları kendine özgü yöntemlerle derleyen, çözümleyen, yorumlayan ve bir senteze vardırmaya çalışan bilim dalıdır.(Büyük Larousse,1986).

Kuzey Kıbrıs: 1974 sonrası Kıbrıs adasının kuzeyine yerleşmiş Türk toplumunu ifade eder.

Lakap: Bir kimseyi, kendi adından ayrı olarak , sonradan takılan ve o kimsenin bir özelliğini belirten ad(Büyük Larousse,1986).

Kıbrıslı Türkler: Kıbrıs Türklerinin kökeni Anadolu'daki Türk Halkıdır.

Kıbrıs'ın fethinden sonra adanın gelişmesi için üretici nüfusa ve sanatkara gereksinim olduğunu gören Padişah 2.Selim, adada kalan 20 bin civarında askerin yanısıra 10 bin civarında sanatkar ailenin de Kıbrıs'a gönderilmesini kararlaştırır.

Bu amaçla çıkarılan bir "SÜRGÜN HÜKMÜ"ne göre Anadolu, Karaman, Rum ve Dülkadiye Kadıları şehir ve kasabalarda oturan zenaat ve meslek sahipleri arasında seçme yapılarak, her on haneden bir hanede yaşayan aileler Kıbrıs'a gönderildiler.

Bu meslek sahipleri içinde ayakkabıcılar, terziler, dokumacılar, aşçılar, mumcular, semerciler, nalbantlar, bakkallar, demirciler, dericiler, taşçılar, kuyumcular, yapıcılar, kalaycılar ve kazancılar başı çekmekteydi.

Bunların yanında ise;

- Taşlı ve verimsiz toprak çalıştırıp geçimini sağlayamayanlar,
- Kötü davranış içinde olanlar,
- Kendi bölgelerinde adları kütükte kayıtlı olmayanlar ve onların oğulları,
- Başka bölgelerden göç etmiş olanlar,
- Uzun zamandan beri tarla veya bahçe almak için müracaat etmiş olanlar,
- Köyünü ve tarlasını bırakıp, şehirlere göç edenler,
- Köylerde ve şehirlerde işsiz olup, toprağı çalıştırmayanlar da Kıbrıs'a gönderileceklerdi.

21 Eylül 1571 tarihini taşıyan bu "Sürgün Hükümü" ile toplam 572 Hanenin Kıbrıs'a göç ettirilmesi öngörülmekteydi.

Adaya gelen bu Türkler kısa sürede ekonomik yaşama büyük bir canlılık getirdi.

Yunanistan ise daha Osmanlı egemenliği altında olması nedeni ile Rumları

kışkırtacak durumda değildi. Megali İdea fikri ortaya atılana kadar, iki halk Osmanlıların adil yönetimi altında barış içinde bir arada yaşadı..Denebilir ki adadaki iki halkın barış içinde birarada yaşadığı tek dönem fiilen Osmanlı İdaresi altında yaşanan bu 307 yıllık dönemdir.(İsmail,1997).

Kıbrıslı Rumlar: Kıbrıs'ın ilk yerli halkı olup Anadolu'dan gelmiştir. Ve, tarihte hiçbir zaman Kıbrıs, Yunanistan'ın egemenliğine girmemiştir.Bunun yanında tarihte hiçbir zaman Yunanistan'dan Kıbrıs'a büyük çapta bir göç de olmamıştır.

Kıbrıs Anadolu'nun doğal bir uzantısıdır. Jeolojik dönemin birinci zamanında Anadolu'nun Hatay bölgesine bitişik olan Kıbrıs, ikinci ve üçüncü zamanlarda oluşan çökmelerle Anadolu'dan kopmuştur.Adada Anadolu'da yaşayan cüce fil fosillerinin bulunması bunun kanıtıdır. Bu arada Kıbrıs'taki kazılarda bulunan vazolarla Anadolu'da ortaya çıkarılan vazolar ve evler birbirine çok benzemektedir. Bundan hareketle, ilk yerli halkın Anadolu'dan geldiği kesinlik kazanmaktadır.

Anadolu'dan gelen yerli halkla, Kıbrıs'ı işgal eden bu ulus ve kavimlerin karışması sonucu, tarih içinde ortaya melez bir halk çıkmıştır.

Bu melez halk zaman içinde denizci bir kavim olan Miken'lerin kültürel etkisi altında kalmıştır. Miken'ler bilindiği gibi Yunanlılar tarafından Helen ırkından sayılmaktadır.

Bundan ayrı olarak Kıbrıs'ın Roma İmparatorluğu'nun egemenliğine girmesinden sonra M.S. 46 yılında St. Paul Kıbrıs'a gelerek Hristiyanlığı yaymıştır.

Bizans döneminde ise Bizans'ın, resmi dili olarak Yunancayı; resmi din olarak Ortodoks Hristiyanlığı kabul etmesi ve bunu zorla Kıbrıs'taki melez yerli halka da kabul ettirmesi, adadaki bu melez halkın kendisini zamanla Yunanlı olarak görmesi sonucunu doğurmuştur.

Kimlik bunalımı içindeki melez halkın bir ulusal kültür, ve bir ulusal kimlik arayışı içinde olması da bu oluşumu etkileyen bir unsur olmuştur.

Sonuç olarak adanın esas yerli halkı, Anadolu'dan gelmiştir. Bu halk zaman içinde Kıbrıs'ı işgal eden kavimlere karışarak melezleşmiştir ve Bizans döneminde Bizans'ın dini-kültürel etkisi ile kendini Yunanlı görmeye başlamıştır.(İsmail,1997).

1.3.7 KISALTMALAR

KKTC.....: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

K.C..... : Kıbrıs Cumhuriyeti

M.E.B..... : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı

HAS-DER.....: Halk Sanatları Derneği

KTMD.....: Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği

BÖLÜM II

Bu bölümde Türkçe ve Rumca dilleri ile ilgili olarak Halk Bilimi alanında yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar:

Kıbrıs Türk Halk Bilimi üzerine yapılan çalışmalar pek azdır. Halk Sanatları Derneği, Mustafa Gökçeoğlu, Erdoğan Saraçoğlu, Özkan Yorgancıoğlu gibi kurum ve yazarların yaptığı çalışmalara, araştırma esnasında rastlanmıştır.

Oğuz M. Yorgancıoğlu 1977 yılında yayınladığı Kıbrıs Türk çocuk Oyunları, 1980 yılında Kıbrıs Türk Folklorü, 1999'da Kıbrısta Zeytincilik , Zeytin ve zeytin Yağı ve 1999'da yayınladığı Resimli Yaş Destanı adlı eserleri ilk çalışmalara birer örnektir. Yorgancıoğlu bu çalışmalarını Kıbrıs Türk folklorünün nelerden etkilendiğini anlatmak ve gelecek nesillere bilgi bırakmak için yayınlamıştır. Eserlerinde karma toplumların izleri bulunmaktadır.

Eski bir edebiyat öğretmeni olan Neriman Cahit ise gazete yazılarındaki kültür ve sanatla ilgili araştırmaları yanında "Eski Lefkoşa Kahveleri ve Kahve Kültürü adlı bir esere imzasını atarak ortak kültür çalışmaları alanında araştırmalara ışık tutmuştur.

Mustafa Gökçeoğlu ise kültür alanında en geniş araştırmacı kimliğine sahip bir yazarımızdır. Gökçeoğlu'nun yayınladığı kitaplar arasında "Bilmecelerimiz, Cihan Şah, Hikayelerimiz-Tekerlemelerimiz, Manilerimiz, Masal Ağacı I, Sevda Sözleri, Şu Adamız Dediğimiz, Tezler Ve Sözler I, II, III bulunmaktadır.

Gökçeoğlu'na göre kimi deyimlerin bütünü yabancı sözcüklerden oluşmaktadır. Aynı durum Kıbrıslı Rumlar için de geçerlidir. (Anan etti böreg)

deyimini Türkçe biçimiyle Rumların da söylediğini işaret etmektedir. Bununla beraber(en deka milya do deka ores)(On bir mil On iki saat) deyiminin de Türkler tarafından aynen söylendiğini belirtmektedir. Bu etkileşimler gösteriyor ki adada yaşayan iki ana etnik unsurun birbirlerine vermiş oldukları dil özellikleri bulunmaktadır.

Haşmet Muzaffer Gürkan'ın ise 1989 yılında Lefkoşa Belediye yayınları tarafından yayınlanan "Dünkü ve Bugünkü Lefkoşa" adlı eseri bize bu kentin 400 yıllık yaşamında kazandığı ve hızla yitirmekte olduğu Türk karakterini vurgulamaktadır. Yazar eserinde Lefkoşa'nın 1000 yıllık bir geçmişe sahip olmasından çeşitli milletlerin ve dönemlerinin başkenti olmasının yanında kentin tarihi dokusunun korunması, kent içinde oturma teşvik edilmesini gündeme getirmiştir.

Ahmet An, Kıbrıs Türk Kültürü Üzerine Yazılar, Kıbrısta İsyanlar ve Anayasal Temsiliyet Mücadeleri" adlı kitaplarında yaptığı geniş çaplı ve özellikle yabancı yazarlardan çevirileriyle tarihimize ve kültürümüze geniş bir miras bırakmıştır.

Ahmet C. Gazioğlu "Kıbrıs Tarihi-İngiliz Dönemi" "Kıbrıs Türk Tarihi-Türk Dönemi, Kıbrısta Türkler" adlı eserleriyle Kıbrıs kültürünü ve özellikle ortak yaşamdaki kültüre tarihsel açıdan bir yaklaşımda bulunmaktadır.

Erdoğan Saraçoğlu "Kıbrıs Ağzı" adlı kitabında Kıbrıs ağız özelliklerini ele almakta ve bunları etimolojik olarak incelemektedir. Bu araştırmadan kullandığımız birçok kelimenin kökünün Rumca , İtalyanca olduğu ortaya çıkmıştır.

Tuncer Bağışkan ise gazete ve dergi yayınları yanında "Kıbrıs Türk Halkbilimi'nde ölüm" adlı eserini yayınlarak halk bilimi dalında araştırmalara öncülük etmiştir.

Kıbrıs kültürünü en geniş olarak yaşayan bireylerin ayaklarına giderek yüzyüze görüşme yöntemiyle çalışmalar yaparak ortaya koyan tek dernek ise Halk Sanatları Derneği'dir. 1977 yılında kurulmuş olan derneğin "Halk Bilimi" adlı dergi yayınları Kıbrıs kültürüne en büyük kaynak olmuştur. Hasder'e göre "Folklorün en genel işlevi, geleneksel hayat biçimlerinde saklı olan değerleri, sosyal ve ulusal kimlikleri vurgulamak olmuş ve bunu gelen değişiklik akımlarına karşı yapmıştır." Bu nedenle folklör, kültürel hegemonyalara karşı bir savaşım aracıdır. Kuşkusuz, folklör değişikliğe karşı değildir. Dinamik bir dünyada değişiklik kaçınılmazdır. Hasder'e göre yıllardır sahip çıktığımız folklör anlayışı; yani folklörün bir tarih bilimi değil, hem kaybolan değerleri araştıran hem de yaşayan, gelişen ve değişen toplumsal gelenekleri inceleyen bir sosyal bilim dalı olduğu; hangi soy, hangi ırk ve ulustan olursa olsun tüm insanların karşılıklı etkileşiminin içerdiği anlayıştır.

2.2 Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar:

Türkiye'de Halkbilimi Çalışmaları

Türkiye'de Folklor çalışmaları Batı ülkelerine nazaran geç başlamıştır. Bazı araştırmacılar, Folklorun bir bilim olduğundan habersiz, bazı veriler elde edip, bunları bazı dergilerde yayımlamışlardır. Başlangıçta daha çok Folklorun ne olduğu üzerine açıklamalar içeren yazılar yazılmıştır. Gökalp, Halka Doğru adlı dergide "Halk Medeniyeti-I" başlıklı yazısında Folklor terimine karşılık olarak "Halkiyat" terimini (1913) kullanmıştır. Resmi medeniyet ve Halk medeniyeti olmak üzere bir kavmin iki medeniyetten oluştuğunu belirtmiş; kaideleri yazılı olmayan, ağızdan ağıza geçerek bir soyda uzayıp giden ananevi medeniyeti konu edinen ilmi de "Halkiyat" olarak tanımlamıştır.

Mehmet Fuat Köprülü İkdâm Gazetesinde "Yeni Bir İlim: Halkiyat-Folklor" konulu yazısında (1914) Folklorun Avrupa'daki gelişiminden ve ülke için öneminden söz etmiştir. Folklor terimi açık olarak ilk defa bu yazıda geçmiştir.

Rıza Tevfik Bölükbaşı Peyam Gazetesi'nin edebiyat ekinde "Folklor" başlıklı yazısında (1914) , kelimenin aslını açıklayarak bizdeki anlamıyla Avrupa'daki anlamı arasındaki farkları işaret etmiştir. Ayrıca Halk Biliminin asıl konusunun ortak halk edebiyatı ürünleri olduğunu belirtmiş, Türk atasözlerinden ve türkülerinden örnekler vermiştir.

Selim Sırrı Tarcan Türkiye Edebiyat Mecmuasında "Halk İlmî (Halkiyat)" dergisinde (1924) Folkloru tanımlayarak, Folklorun birleştirici ve eğitsel bir bilim dalı oluşunun üzerinde durmuştur.

Rauf Yekta Bey, "Darülelhan külliyatı" defterlerinin Anadolu Halk Şarkıları adını taşıyan I. Sayısında yazdığı önsözde, folklorcuların derleyip topladıkları ezgi ve sözlerin ulusun geçmişi aydınlatmadaki önemine değinmiş, halk türkülerini derlemenin önemini belirtmiştir.

Cumhuriyet dönemine kadar folklor konusundaki çalışmalar, daha çok kişisel ve dağınık görünümündedir. 1927 yılında Ankara'da "Anadolu Halk Bilgisi Derneği" daha sonra da "Türk Halk Bilgisi Derneği" adını alan dernek, Türk Halk Bilimine dönük çalışmaları başlatan ilk örgüttür.

Bu dernek çıkardığı "Halk Bilgisi Haberleri" adlı süreli yayınıyla ülkemizin çeşitli yörelerinden derlenen Halk Bilimi verilerini toplu olarak sunmuştur. "Halk Bilgisi Toplayıcılarına Rehber" adlı kılavuz da yayınlamıştır.

1955 yılında Türk Halk Sanatlarını ve Ananelerini Tetkik Cemiyeti kurulmuştur. Bu cemiyet, iki kez ad değiştirerek günümüzdeki Folklor Araştırmaları Kurumu adını almıştır.

1964 yılında kurulan "Y.T.G. Türk Folklor Enstitüsü kurma derneği" 1966 yılında "Türk Folklor Araştırmaları Kurumu" adını alarak bu alanda çalışmalar yapmıştır.

Boğaziçi Üniversitesi ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi öğrencilerinin öncülüğüyle kurulan iki dernek de süreli yayınları, sergileri, açık oturumlarıyla Folklor alanında katkılar sağlamışlardır.

1932 yılında kurulan Halkevleri kültürün araştırılması, incelenmesi, yaygınlaştırılması ve halkla kaynaştırılmasında önemli rol oynamıştır. Halkevlerinin Köycülük Kolları köy ve kasabalara geziler düzenlemiş; bu gezide elde edilen folklor verileri yerel dergilerde yayımlanmıştır. Halka dönük etkinlikleriyle bu kuruluşlar çeşitli illerde çıkardıkları yerel dergiler, yayınladıkları kitaplar vasıtasıyla Halk Bilimi alanındaki gerecimizin büyük bir bölümünü yitip gitmekten kurtarmışlardır. Halk Bilimini ilgilendiren kılavuz ve el kitaplarının, monografilerin büyük bölümü çeşitli halkevlerinin aracılığı ile okuyucuya kazandırılmıştır.

Türk Dil Kurumu da Halk Ağzından Derleme Dergileri, Derleme ve Tarama sözlükleriyle dil konusunda Halk Bilimine katkıda bulunan kurumlar arasındadır.

Üniversitelerde uzun yıllar bağımsız bir Folklor kürsüsü kurulamamıştır. Günümüz itibariyle (2000) bu alanda bağımsız kürsü yalnızca Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya fakültesinde kurulabilmiştir. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde 1938-1948 yılları arasında Halk Edebiyatının yanında Halk Bilimi konularına da programında yer veren bir kürsü, Pertev Naili Boratav'ın öncülüğünde çalışmalar yapmıştır. Aynı fakültenin Etnoloji kürsüsü ise etnoloji ve sosyal antropolojinin yanı sıra Folklor konularını işlemektedir. Boratav ve İlhan Başgöz yabancı ülkelerdeki üniversitelerde Türk Halk Bilimine ilişkin araştırma ve incelemeleriyle, bu alana önemli katkılar sunmuşlardır. Aynı fakültede Etnoloji ve Sosyal Antropoloji öğretim üyelerinden olan Orhan Acıpayamlı doğum, halk hekimliği, bibliyografya; Nermin Erdentuğ evlenme adetleri; Sedat Veyis Örnek halk inançları, ölüm vb. konularda monografik nitelikte araştırmalar yaparak yayınlamışlardır. Bu fakültenin Tiyatro Kürsüsü öğretim üyelerinden Metin And ve Özdemir Nutku geleneksel Türk tiyatrosu konusundaki araştırma ve incelemeleriyle Halk Bilimi alanına katkıda bulunmuşlardır. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde 1993 yılında Halk Bilimi Bölümü bağımsız bir bölüm olmuştur.

Hacettepe Üniversitesinde Sosyal Antropoloji ve Genel Türk Edebiyatı Bölümündeki bazı araştırma ve incelemeler de Halk Bilimi kapsamına girmektedir. Sosyal Antropoloji Bölüm başkanlığı yapmış olan Prof. Dr. Bozkurt Güvenç'in de Halk Bilimi alanında önemli katkıları olmuştur. Aynı fakültenin Türk Dili Ve Edebiyatı bölümüne bağlı Ana Bilim Dalı olarak Türk Halk Bilimi öğretimine devam etmektedir.

Boğaziçi Üniversitesi'nde Tahir Alangu'nun Halk Bilimin tarihçe ve yöntem sorunlarıyla ilgili dersleri de bu alandaki katkılardandır.

Atatürk Üniversitesi özellikle halk edebiyatı alanında verimli çalışmalar, araştırmalar yapmakta, ve yayımlamaktadır.

1938 yılına kadar çeşitli dergilerde Halk Bilimi ile ilgili bazı yazılar yer alırken bu tarihte "Halk Bilgisi Derneği'nin yayınladığı "Halk Bilgisi Mecmuası" ile "Halk Bilgisi Haberleri'nde ağırlık tamamen Halk Bilimsel yazı ve derlemelere verilmiştir. Bunları zamanla Folklor Postası, Türk Folklor Araştırmaları, Türk Etnografya Dergisi, Folklor, Folklor Doğru, Sivas Folkloru, Halkbilimi gibi dergiler izlemiştir. Bunların bir kısmı yayınına son vermiştir. Yayınlanmaya devam edenler arasında Folklor/Edebiyat, Milli Folklor, Halk Bilim, Türk Dünyası, Erciyes gibi dergileri örnek verebiliriz. Halkevleri ve Fakülte dergilerinin Halk Bilimine katkıları olmuştur. Halk bilim yıllık ve belletenlerinde de özlü araştırma ve incelemeler yer almaktadır.

Türkiye'de ilk resmi derlemeler İstanbul Belediye Konservatuvarı'nca 1926 yılında başlatılmış; bu amaçla dört gezi düzenlenmiştir. Halk Bilimin alanına giren konulardan biri olarak derlenen türküler notaya alınarak 14 defter halinde yayımlanmıştır. İlk pentatonik türkü bu gezilerde Gümüşhane'de kaydedilmiştir. Mahmut Ragıp Gazimihal da 1929 yılında Anadolu Türküleri ve Musiki İstikbalimiz adlı bir kitap yayımlamıştır.

Ülkemizde, çeşitli tarihlerde Halk Bilimiyle doğrudan ilgili kongre, seminer ve danışma toplantıları düzenlenmiş ve bu çalışmalar devam etmektedir. Bunların kimileri derneklerin girişimiyle, kimileri de devletin desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

İş Bankası, Yapı Kredi Bankası, Akbank, Sümerbank gibi bankaların özellikle yayın alanındaki etkinlikleriyle Halk Bilimi alanına katkıları olmuştur. Halk Bilimine, el sanatlarına ilişkin yayınlarının yanında halkın yaratı ve beceri ürünlerini tanıtan gösteri, sergi, koleksiyon türünden çalışmaları da dikkate değerdir.

Halk Bilimi alanında hizmet veren resmi bir kuruluş olarak Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, geçmişten bugüne birtakım değişiklikler geçirerek kurulmuştur. İlk, “Milli Folklor Enstitüsü” adıyla 1966 yılında kurulmuştur. Amacı Folklorun çeşitli konularında çalışmalar yaparak bir Folklor arşivi, kütüphanesi, müzesi kurmak, yurdun değişik yerlerinde bu konularda yapılan çalışmaları birleştirip teşvik etmek ve bunlara rehberlik etmektir. 1973 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile “Milli Folklor Dairesi Başkanlığı” adını alan kurum 1982 yılında teşekkül eden Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde ana hizmet birimi olarak müstakil Daire Başkanlığı şeklinde görevini sürdürmüştür. 1989 yılında “Halk Kültürlerini Araştırma Dairesi Başkanlığı, 1991 tarihinde de “Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü” adını almıştır.

Genel Müdürlükçe Halk Kültürünün bütün konularında yapılan araştırmalar, yurtiçi ve yurtdışı olmak üzere Folklor Araştırmacıları tarafından görüşme tekniği, ses kayıt cihazları, fotoğraf makinaları ve video kamera kullanılarak yapılmaktadır. Ayrıca çeşitli kurum, kuruluş ve üniversitelerle işbirliği içinde panel, sempozyum, kongre vb. yapılmakta, sunulan bildirilerin basımı sağlanmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalardan bazıları şöyledir: İlki 1975 yılında yapılan “Uluslararası Türk Halk Kültürü Kongresi” beş yılda bir yapılmaktadır. 2001 yılında altıncısı İçel ilinde yapılacaktır. 1994 yılında birincisi yapılan “Türk Araştırma Sonuçları Sempozyumu”nun iki yılda bir yapılması planlanmış olup, sonuncusu 1998 yılında yapılmıştır. “Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu” nun birincisi 1993, ikincisi 1999 yılında yapılmış olup beş yılda bir yapılması planlanmıştır. Dönüşümlü olarak her yıl Unima ile birlikte “ Ulusal ve Uluslararası Geleneksel Tiyatro Festivali

yapılmaktadır. 2000 yılında Folklor Araştırmacıları Vakfı ile işbirliğinde ilki düzenlenen “Mahalli Halk Oyunları Yarışma”nın her yıl yapılması planlanmıştır. Bu etkinliklerin yanında sürekli olmayan, özel gün ve zamanlarla ilgili faaliyetler de vardır: Nevruz Sempozyumu, Dede Korkut günleri çerçevesinde düzenlenen Dede Korkut Sempozyumu, Folklor Araştırmacıları Vakfı işbirliği ile gerçekleştirilen Roman Halk Kültürü Fotoğraf Sergisi, yine vakfımız işbirliği içinde her ayın cuma günleri yapılan Kültür Söyleşileri (birincisi 14 Kasım 2000 yılında yapılmıştır) vb. Yayın alanında da Türk Dünyası Dergisi, Türk Halk Kültürü Araştırmaları ve Türk Halk Kültüründen Derlemeler adıyla süreli yayın çıkarılmakta, Halk Bilimi ile ilgili kitapların basımı da yapılmaktadır

Almanya’da Halkbilimi Çalışmaları

Günümüz modern halk biliminin temellerini Alman Grimm Kardeşlere borçluyuz. Ev ve peri masalları adlı masal derlemeleri diğer ülkelerdeki çalışmalara da önderlik etmiştir

Günümüz Almanya’ında akademik, bürokratik, politik hayat ve üniversitelerde halk bilimine verilen yer henüz dünyanın hiçbir ülkesinde verilmemiştir.

Almanlar halk bilimini, halkın kalıbı, ruhu ve türünün topyekün bilimsel incelemesi olarak kabul ederler. Alman üniversitelerinde sosyoloji, psikoloji ve siyasal bilimler halk biliminin birer alt dalı olarak kabul edilmektedir

Kısaca Almanya’da bugün halk bilimi eğitim ve öğretimi siyasal bilimlerin ve uluslararası ilişkiler bölümlerinin, sosyal ve kültürel politikanın kaynak ve temeli olarak kabul edilmektedir.

İngiltere’de Halk Bilimi Çalışmaları

İngiltere’de halk bilimi çalışmaları iki ayrı döneme sahiptir.

Birincisi 18. yüzyılda romantizmin yükselişi ile başlayan dönemdir.

Bu dönemde derlenen malzemeler halk türküleri, destan ve masalların yanı sıra gelenekleri ve batıl inançları içine alacak kadar genişlemiştir.

İkinci dönem ise İngiltere'nin 19. yüzyılın ikinci yarısında uluslar arası sömürgeci bir güç olarak ortaya çıkması ile başlar. Bu dönemde İngilizler sömürgelerini daha iyi idare edebilmek için sömürge halklarının kültürlerini araştırırlar 1846'da William J.THOMS "Athenium" adlı dergide yazdığı makalede "folk-lore" adını kullanmıştır.Bu dünya halkbilimi çalışmalarının başlangıcı sayılmaktadır.

İngiltere'de halkbilimi gelenekler bilimi olarak kabul edilir.Halkbilimi sadece yazılı belgeleri değil atalardan kalan geleneklerin etkisi altında inandığı ve yaptığı her türlü unsuru inceleyen bilim dalı olarak kabul edilir.

Amerika'da Halkbilimi Çalışmaları

Amerikan halkbilimi araştırmaları 19.yy.'ın ikinci yarısında başlar.Amerikan Halkbilimi Derneği "Journal of American Folklor" adlı dergiyi yayınlamaya başlar.

20.Yy başlarından itibaren Birleşik Devletlerin her eyaletinde o yöre halk kültürünü derleyip değerlendirmeye yönelik olarak halk bilimi dernekleri kurulur ve bunlar bir yandan dergiler yayınlarken bir yandan da halk kültürü müzeleri oluştururlar.

Finlandiya'da Halk Bilimi Çalışmaları

Fin milleti ve Finlandiya'nın kuruluşunda halk biliminin özel bir yeri vardır. Tıp Fakültesi öğrencisi Elias Lönnrot Alman Grimm Kardeşleri örnek alarak "Kalavela Destanı"nın parçalarını derlemeye başlar.

“Kalavela Destanı”nın derlenip yayınlanması Fin Halkı arasında derin yankılar uyandırır ve Fin milliyetçilik ve ulusal bağımsızlık hareketinin başlangıcını oluşturur. Bu destan Fin Edebiyatının kültür ve sanatının temelini oluşturur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli:

Bu araştırma Kıbrıs'ta yaşayan Türk ve Rum toplumlarının ortak kullandıkları dil özelliklerini, deyimleri, deyişleri, fıkraları, lakapları, soyadlarını bulmaya yönelik birebir görüşme yöntemi ve kaynak taraması türünde yapılan bir çalışmadır.

Bu yöntemle kayıt cihazı ve not defteri kullanılarak veriler elde edilmiştir. Bazı zamanlarda ise gözlem yöntemi uygulanmıştır. Veriler aynen yazıya dökülmüştür.

3.2 Evren

Kıbrıs, Doğu Akdenizde bulunan bir adadır. adanın kuzeyinde Türk halkı, güneyinde ise Rum halkı yaşamaktadır.

Adanın kuzeyi 5 bölgeden oluşmaktadır. Bunlar Lefkoşa, Girne, Gazimağusa, Yeni İskele ve Güzelyut'tur.

Adanın güneyi ise Lefkoşa , Limasol ve Baf bölgelerinden oluşmaktadır.

Araştırmanın evrenini Kıbrıs adası oluşturmaktadır.

Adanın kuzey nüfusu 1990 sayımına göre 187,000'dir.

Güney nüfusu ise 2003 yılında Politice Gazete'sine göre 640.000'dir.

Diğer etnik gruplar ise Kuzeyde 500 Maronit, Güneyde 4500; Kuzeyde Ermeni bulunmamakla birlikte Güneyde 1960 sayımına göre 7000, 2003 Politis Gazetesi'ne göre 2000'dir.

3.3.Örneklem

Araştırmanın örneklemine kuzeyde Lefkoşa, güneyde ise Lefkoşa ve Baf ilçelerine bağlı köyler oluşturmaktadır.

Kuzeyde Lefkoşa'nın nüfusu 60,000 , güneyde ise Lefkoşa'nın nüfusu 200,000 , Baf'ın ise 40,000'dir.

Güney ve Kuzeyde bulunan ilçe ve köylerdeki toplam 500 erkek kişiye ulaşılmıştır.

3.4 Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada güneyde ve kuzeyde bulunan ilçe ve köylerdeki kahvehane, hastahane, spor kulübü ve benzeri yerlere gidilip tesadüfi yöntemle karşılıklı görüşme yapılarak veriler elde edilmiştir. Bu görüşmelerde kayıt cihazı ve not defteri kullanılmıştır. Kuzey bölgesinde zaman zaman gözlem metodu uygulanmıştır.

3.5 Verilerin Toplanması

Örneklem seçilen bölgelere bizzat araştırmacı tarafından gidilerek tesadüfi olarak seçilen kişilerle sohbet edilmiş , sohbet esnasında konuştukları dil kayıt

cihazına kaydedilmiştir. Bu kayıtlar daha sonra değerlendirmeye alınmıştır. Yani bire bir görüşme yöntemi uygulanmıştır.

3.6 Verilerin Çözümlemesi

Sony marka kayıt cihazı kullanılarak kayıt altına alınan bilgiler, daha sonra dinlenilip amaçlara uygun şekilde ayrıştırılarak yazıya dökülmüştür.

BÖLÜM IV

4.1 BULGULAR VE YORUM

Bu bölüm, Kuzey ve Güney Kıbrıs'ta ortak dil özelliklerinin olduğu konuları içermektedir. Beş ana başlık altında veriler ve sonuçlar verilecektir.

4.1.1 RUMCA LAKAPLAR, KELİMELEK VE ANLAMLARI

Bu bölümde Kıbrıs'ın kuzeyinde , Lefkoşa ilçesine bağlı köylerde yaşayan çoğunluğu yaşlı ve güney göçmeni olan kişilerden toplanılan veriler bulunmaktadır.Kendilerine sorulan , çevrenizde kimlerin ne gibi lakapları vardı ve kullandığınız Rumca kelimeler nelerdir sorusuna, verdikleri cevaplardan ortaya çıkan sözler şunlardır.

Ablos: Sade

Agsona: Arabayı dengede tutan demir çubuk.

Ahristo: Kullanım dışı kalan

Alizavra: Bir tür küçük kertenkele

Alo: Erke hindi

Androş: Araçların tekerleğinin arkasına konan cisim.

Angarya: Ücretsiz yağılan iş.

Angoni: Torun

Argaci: Küçük su yolu

Argasti: Yabani bir tür çim otu.

Arsonofiligo: Hem dişi. hem de erkek

Asvalya: Sigorta

Ayrelli: Kuşkonmaz bitkisi.

Babakya: Papazın karısı

Babavura: Uğur böceği

Babutsa: Mısır İnciri

Badadukka: Büyük patates

Baduna: Ayak topuğu

Bandabuliya: Pazar yeri

Bandofla: Terlik

Banna: Terp

Bano: Yukarı,uzun,yüksek

Barabonti: Düzenbaz kişi

Barbabutsa: Yürüteç

Bastiç: Şeker,badem ve yumurta akından yapılan tatlı.

Batsalo: Benekli

Bavuri: Matara

Bedaksi: Uçurtma

Bello: Deli

Bendo: Beşi bir yerde altın

Beşaret: Çirkin

Betsi: İnce deri

Bidda: Ekmek çeşidi

Biddaga: Yassı

Bodiri: Küçük Bardak

Bomilarga: Domates

Bondoboksi: Kısa boylu

Brosdimmo: Ceza

Bullez: Kolokas'ın küçük parçaları

Bulli: Kuş- Tavuk

Cımbız: Küçük maşa

Cigla: Zayıf kişi- Kuş türü

Cira: Hanımefendi- Rum Kadını

Çakızdes: Yeşil zeytin

Çakko: Yiğit

Çangar: Ayakkabıcı, Çizme yapan

Dakko: Topak, Takoz

Dırabez: Masa

Dilliro: Dillirga bölgesinde yaşayanlara verilen ad.

Dirifil: Hayvan yemi

Ditsiro: Çıplak

Ditsirozombi: Baldırıçıplak

Ebisdat: Ustabaşı

Ebisgevi: Araçların bakımı

Egzama: Bir deri hastalığı

Endaksi: Tamam

Fago: Mercek- Far

Fasariya: Kargaşa

Feslikan: Bitki çeşidi

Fetta: Parça- Büyük dilim

Fışgı: Taze gübre

Fica: Deniz yosunu

Fundo: Savurucu

Gabira: Kızarmış ekmek

Gadara: Beddua

Gafgalya: Sert toprak

Gafgara: Keçi

Gafgarıd: Yabani enginar

Galamar: Mürekkep balığı türü

Galif: Çadır

Galliga: Nalbant

Gamini: Ateş yakılan ocak.Fazla duman görüntüsü

Gannavuri: Esrar

Gannavurici: Esrarcı

Garavulli: Sümüklüböcek

Gatsari: Kıvrıcık saçlı

Gatsavida: Tornovida

Gatsot: Pinti

Gatto: Kedi

Gavulya: Bitki çeşidi.

Gavuri: Erkek eşek

Gobro: Kuru tezek, hayvan dışkısı

Golifa: Haşlanmış buğday tatlısı

Golimba: Su birikintisi

Golla: Yapışkan

Golokaz. Kolokas

Gommadi: Parça

Gondo: Kısa

Gonno: Killi toprak

Gorono: Büyük Karga.

Guello: Aptal

Gufi: Sağır

Guli: Köpek yavrusu

Gulimbades: Büyük yeşil zeytin

Gulluri: Yuvarlak çörek

Gulumbura: Cehennemtopuzu

Gumbari: Sağdıç

Gumbaro: Arkadaş

Gundura: Ayakkabı

Gunna: Fıstık içi

Gunni: Küçük

Guno: Aptal,

Gurkuda: Büyük kertenkele

Gurtini: Kene

Gurva: Köşe

Gusbo: Kazma

Gutsaro: Çiğ

Gutsulli: İzmarit

Guzalo: Kütük, Yontulmamış kazık

Hamadalla: Aptal

Hanay: Evin ikinci katı

Haranga: Büyük delik

Hartuç: Kese kağıdı

Havlı: Bahçe

Hollo: Aptal

Isbaho: İp

Isbano: Köse

Isbasdıra: İskambil çeşidi

Isdavroz: Haç

Isgaloşa: Denge kalasları

Isgarpari: Ayakkabı tamircisi

Isladır: Semer

Izgara: Mangalda pişen

İstekka: Billardo sopası

Kanara: Dişi kanarya

Köfün: Büyük sepet

Lacinari: Damızlık erkek hayvan

Lagani: Küçük gölet

Lakşa: Çukur yer

Lalangı: Tavşan yemeği

Lamarina: Metal saç

Lamba: Işık veren alet

Lapsana: Bitki çeşidi

Lasan: Fide

Loddo: Şişman

Lollo: Ahmak

Luggo: Çukur

Luvana: Bitki eşidi

Macila: İncirin ilk pişen meyvesi

Madi:Göz- Nazar boncuğı

Maguci: Açıkğöz

Mandıra: Barınak

Mangallo: Bitki eşidi

Maniga: Kol boyu

Mannos: Aptallaşmak

Masıra: İplik

Maşera: Bıçak

Mavrizio: Kararma

Mavrobullo: Sığircık

Mavroyerimo: Kara lanet

Medazori: Zorla

Melada: İyi kaynamamış yumurta

Mida: Kısa koyun veya keçi

Mikro: Küçük, ufak

Missucari: Parasız yaşlı insan

Mistiri: Mala

Mitsi: Küçük

Molohiya: Bitki çeşidi ve yemek adı

Mono: Yalnız

Monobadi: Patika

Noro: Hellimden sonra arta kalan

Nurro: Burun

Paçavura: Eskimiş,yırtık işe yaramaz kumaş parçası.

Pakari: Makara

Palikarya: Rum kabadayı

Pastelli: Sısam, fıstık ve betmez ile yapılan bir tatlı çeşidi.

Pennar: Meşe çalısı

Perigan: Kavanoz

Pirilli: Bilye

Piron: Çatal

Pulya: Küçük kuş çeşidi

Punyo: Yumruk

Rammi: Araç ile gezmek

Ratsa : Sülale

Saggulla: Torba

Saggulli: Torba

Sakkulli: Naylon poşet

Sarga: Çalı süpürge

Sella: Eyer

Sella: Oturak, eğer

Sesta: Yemek yenilen eşya

Sesta: Sepet

Sibya: Küçük ahtabot

Siribilli: Çelimsiz kişi

Skordo: Sarımsak

Solina: Boru

Sumada: Badem suyu

Sünger: Deniz ürünü- Sünger

Şago: Kuyruğu kesik

Şillo: Köpek

Şiro: Buldozer

Vafdis: Günah çıkarmak veya Hristiyanlığa geçiş

Yerimo: Lanet

Yerro: İhtiyar

Yiro: Çevre

Zivaniya: Saf alkol

4.1.2 TÜRKÇE OLMAYAN YERLEŞME BİRİMLERİNİN ADLARINDAN ALINAN SOYADLARI.

Abohorlu: Lefkoşa

Afanyalı: Mağusa

Ayalı: Lefkoşa

Ayannili: Baf

Ayermolalı: Girne

Aysergili: Mağusa

Ayvasıllı: Lefkoşa

Bladanlı: Mağusa

Bodamyalı: Lefkoşa

Celyalı: Gazi Mağusa

Civisilli: İskele

Dalili: Larnaka

Defteralı: Lefkoşa

Elyeli: Lefke-Güzelyurt

Fotalı: Girne

Galatyalı: Karpaz-İskele

İpsillatlı: Mağusa

İstincolu: Baf

Kambilili: Girne

Kazafanalı: Girne

Koççatlı: Mağusa

Köfüniteli: Limasol

Kufezli: Girne

Kuklalı: Gazi Mağusa

Kutrafalı: Lefke

Lakadamyalı: Lefkoşa

Lapetoslu: Girne

Limlidili: Lefke- Güzelyurt

Luricinalı: Lefkoşa

Malyalı: Limasol

Mandirgalı: Baf

Mandrezli: Lefkoşa

Melandralı: Baf

Melundalı: Lefkoşa

Monargalı: Mağusa

Moralı: Lefkoşa

Omorfolu: Güzelyurt

Ornutalı: Mağusa

Pelatusalı: Girne

Peralı: Lefkoşa

Pirgalı: İskele-Karpaz

Polemityalı: Limasol

Polili: Baf

Sindeli: Gazi Mağusa

Solyalı: Lefke

Temrozlu: Girne

Teralı: Baf

Tremeşeli: Mağusa

Vasilyalı: Girne

Vudalı: Larnaka

Yalyalı: Baf

Yeroşibulu: Baf

4.1.3 RUMCA SOYADLARI:

Baduna: Ayak topuğu

Bulliler: Kuş-lar

Fetta: Dilim

Koççini: Kırmızı

Koççino: Kırmızı

Macila: İncir'in ilk pişen meyvesine verilen ad

Maşera: Bıçak

Skordo: Sarmısak

Şonya : Beyaz

4.1.4 RUMLARIN KULLANDIĞI TÜRKÇE KELİMELER

Aman Allah

Amma

Az kaldı

Baklava-cı

Battı

Belkim

Bile

Çakı

Çanak

Çanta

Çavuş

Çay

Fıstık

Geberdi

Havuz

İşkembe-ci

Kabahat

Kadeyif

Kara

Kara şapkalı

Karabiber

Karagöz

Kelle-ci

Keşkem

Kocakarı

Konyakçı

Lahayır

Lale

Maskara

Maşrapa

Mera

Mesela

Muhtar

Nüsübet

Onbaşı

Sıra

Sipahi

Siper

Şaşrmak

Şekerci

Tavla

Terzi

Ulan

Veresiye

Zabit

4.1.5 KIBRIS TÜRKLERİNİN RUMCA KABUL ETTİĞİ İTALYANCA VE FRANSIZCA KELİMELELER

Baraka: Eğreti yapı

Barbun: Balık çaşidi

Barhana: Harap olmuş, büyük ev

Barikat: Engel

Basadembo: Kabak çekirdeği

Basbartu: Tutkallı kağıt şerit

Basdarda: Evlilik dışı olan çocuk

Baso: Makine parçası

Bavul: Büyük çanta

Bilanya: Marangoz rendesi

Cilindiri: Silindir

Cinara: Yaban enginarı

Cingane: Cimri ve göçebe yaşayan topluluk

Çabba: Kazı aracı

Dabacana: Damacana

Dibodizo: Kapora

Dombula: Çinko oyunu

Efgalipdo: Okaliptüs ağacı

Fanella: Yün kazak

Farsetta: Kundura bıçağı

Fino: Köpek türü

Gabardin: Palto

Gabbar: Dikenli bitki

Ganca: Çengelli iğne

Ganebba: Kanepe

Gargola: Yatak

Garutsa: At arabası

Gaşa: Kasa

Golyandro: Sebze çeşidi

Gombina: Gizli oyun

Gorona: Rütbe belirten işaret

Guppa: Yayvan çukurca kap

Gurdella: İpekli şerit

Gurgura: Gırtlak

Hartuş: Kese kağıdı

Isdamba: Mühür

Izbandud: İri yarı adam

Lamincana: Damacana

Laçga: Gevşek

Leymonadda: Limonata

Mücendıra: Yeşil mercimekli pirinç pilavı

Bandisbanya: Pasta çeşidi

Patariya: Pil

Penna: Tükenmez kalem

Potin: Ayakkabı

Rokka: Sebze çeşidi

Saggo: Palto

Sardelli: Balık çeşidi

Trampa: Değiş tokuş

Tumba: Devrilmek

Uruba: Giysi

4.1.6 DEYİMLER VE DEYİŞLER

GOŞŞİ

Goşşı aslında Lefkoşa ve Larnaka ana yolu üzerinde çok küçük bir Türk köyü. 1974 yıllarında göç olmadan evvel 250 kişilik bir nüfusa sahipti. İnsanları akşam üstü olunca giyinip süslenip ana yol üzerinde yürüyüşe çıkarlar.Fakat konumuz bu da değil.Köyün güzelliği hiç değil .İnsanların yaşama tarzı da değil.Konumuz halkın diline dolanan yalnızca köyün adı.

Biz Lefkoşalılar arasında söylenen bir sözdü Goşşı.1974 öncesi Türk toplumu Lefkoşada kendi kapalı kutusunda yaşar gibi hayat sürüyordu.Hep aynı insanlar vardı.Toplum küçüktü.Halk birbirini tanıyordu.İnsanlar genelde Türkiyeden gelen maddi yardımlarla hayatlarını sürdürüyorlardı.Çiftçilik,hayvancılık gibi meslekler yoktu.Genelde küçük esnaf ve memurlardan oluşan bir topluluktu.Lefkoşa dışına çıkmak yasaktı.Dışarıdan birşeyler getirmek izne tabi idi.Bu yüzden halk genelde kahvelerde oturur ve günler birbirleriyle yaptıkları sohbetlerle geçerdi.

İşte bahse konu olan sözümüz yukarıda anlattıklarımızın ışığında geçiyor.Halk kendi arasında birbirlerinden konuşma aralarında olmayacak,gerçekleşemeyecek birşeyler isterdi.Bu isteklerin hatırlatılması sırasında ise bir diğeri diğerine “ Goşşı’yi geçti da geliyor” derdi.

BEŞ DAMBURA DÖRT OKKA

Bu sözü ilk defa Rum tarafında öğrencilerimle beraber, yemek yemeğe gittiğimizde, onlardan duymuştum.O gün pek üstünde durmadım ama unutmamak için bir yere yazıp not ettim.Daha sonra Rumca'yı ana dili gibi bilen biri karşılaştım ve bana bunun ne olduğunu anlattı.Beş Dambura Dört Okka deyişi Rumlar'a Osmanlılardan kalma bir deyişmiş.Gerçek anlamı ise Türkçemizde kullanılan başka bir deyişle çok güzel açıklanıyor. "Dünya Yansa Umurumda Değil".Aslında bu sözü biz çok yaygın olarak kullanmaktayız.Hiç bir şey beni bağlamaz sözü de buna örnek olarak verilebilir.

OKUNDURDUM YAZINDIRDIM BALEGUDALYA BALEGUDALYA

Bale sözcüğü Rumca'da gene anlamındadır.Gudalya ise kaşık anlamındadır.Genelde insanların evlatlarına söyledikleri bir sözdür.Ne kadar okusalar adam olmadıkları anlamı vardır.Şimdilerde ise değişik bir deyişle söylenmektedir. Bu da " Ne kadar okutsam eşek eşektir, değişmez"

SENİ AMBELEBULYA KUŞU GİBİ YERİM

Ambelebulya bir kuş çeşididir.Bu kuş'un Türkçe'de ki karşılığı ise Pulya kuşudur.Pulya Kuşu çok küçük,serçeden de küçük bir kuştur.Genelde ökse ile tutulur.Kıbrısta ki meze sofralarının değişmezidir.Genelde kömürde şişe dizilerek yapılır.Başka bir özelliği ise turşu'ya konur ve daha sonra yenir.İşte bu kuş'un çok daha büyük bir özelliği vardır. O da bu kuşun başından gagasına kadar,iç organları temizlenmeden,bir bütün olarak yenmesidir.Yalnızca tüyleri çıkarılır.Bir insan diğer birini tehdit edeceğinde kullanılan bu söz artık çok gerilerde kalmıştır.Buna benzer başka bir söz ise " Sen hap gibi yutarım" sözcüğüdür.

GONNORA TOPLAMAK

Aslında bu isim bir nevi bitki ismidir.Akdeniz bitki örtüsüne has, düz ovalarda çıkan, dikenli ve yaklaşık bir metre yüksekliğe kadar büyüyen bir ağaç türüdür.Olgunlaştığı zamanlarda meyvesini yemek gerçekten güzeldir.Kıbrısta şimdilerde bile arpa ya da buğday ekilen yerlerde ekilen ekinlerin arasında gördüğümüz yazın yeşil kışın ise çalılık gibi görünen meyve veren bir bitkidir.

Konumuz aslında bu bitki ile ilgilidir.Hepimiz biliyoruz ki Kıbrısta av zamanları vardır.Buralarda keklikler ve tavşanlar avlanır.Tabii ki keklik nerelerde bulunur biliyoruz.Bu türkülerimize bile girmiştir. "Kekliği düz ovada avlarlar" diye manimiz vardır.İşte av zamanlarında ava giden avcılar keklikleri buralarda arar ve avlamaya çalışırlardı.Sabahleyin kahvede toplanırlar ve hep beraber hareket ederlerdi.Dönüşün ise yine aynı kahvehanede toplanılır ve kim ne kadar avladığı tespit edilirdi.Bunun sebebi de kimsenin yalan söylemeyip vurduğunu orada göstermesiydi.Kekliği vurdun veya tavşanı vurdun ne ala.Vuramadınsa "Bütün gün Gonnora mı topladın"diye söz söylenirdi.İşte nerden çıktık , nereye geldik.İnsanların alay konusuna malzeme olan Gonnora'nın hikayesini anlattık sizlere.

STOROVOLLO

“Storovolloya kadar yolun var”.Diyeceksiniz ki bu Storovollo ne oluyor? Nereden çıktı birdenbire.Bunun geçmişte söylenen bir söz olarak söylendiğini söyleyebilirim sizlere.Aslında ne aktır ne de kara.Basbayağı bir cümle.Bu cümlenin anlamını çıkarabilmek için biraz geçmişe, biraz da Storovollo’nun ne olduğunu bilmek gerekir.

Doğu Akdeniz’in göbeğinde, şipşirin Kıbrıs adasının en büyük kent merkezi Lefkoşa , şimdilerdeki gibi çevresini saran küçük küçük köyleri içine alıp yutmamıştı. Lefkoşa’nın çevresinde onlarca köy vardı. O zamanlar motorlu araç da yoktu. Köylerden gelenler ya yaya , ya bisiklet, ya da hayvanları kullanırdı ulaşım için .

Yıllar geçtikçe adanın etnik yapısı da değişmişti. İsmi konu olan yer yani Storovollo, şimdilerde güney Kıbrıs’ta kalmıştır. O zamanlar Lefkoşa’ya uzaklığı 6-7 km idi. Storovollo bir köydü yani. Lefkoşa yaya olarak uzaklığı yaklaşık bir saatlik mesafede idi.

Şimdi gelelim sözümüze .Köylüler, köylüler ki, hangi köyden gelirlerse gelsinler, ürettiklerini şehir merkezinde sattıktan sonra alışverişe giderlerdi.Evde onları bekleyen, karılarına, çocuklarına, baldızlarına, torunlarına giyecek veya hediyeler alırlardı. Tabii ki şehir esnafı kurnaz, ancak köylüler de saf ama gerçekte cin gibi. Alınacak eşyanın pazarlığı yapıldı. Bu pazarlığın gitgide şiddetlendiği de olurdu. İşte bu şiddetlenme esnasında , şehir esnafı, satacağı malı köylüye satamayacağını anlayınca , pazarlığı bitirmek için son söz olarak “Storovolloya kadar yolun var” derdi. Bu söz zamanla esnafın diline yerleştiği gibi , şiddetli tartışmalardan sonra söylenen bir söz olarak da halkın diline yerleşmişti. Aslında kelime anlamı olarak “nereye gidersen git” anlamı yatmaktadır ama o zamanlarda bu söz çok yaygın olarak kullanılıyordu.

OSMAN ÇAKKO İLE DİTSİRO MUSTAFA'NIN GÜREŞ HİKAYESİ

Tezimin araştırmaları esnasında, soyadı ve lâkapların anlamları üzerinde çalışma yapıyordum. Çalışma yerime , Aysın Karaderi adlı bir kişi geldi. Aysın Baf'ın Kukla köyünde doğmuş, 1974 göçmenlerindendi. Rumcası çok iyi olan Aysın'dan da bazı lâkapların anlamlarını aldım. Kendisine sorduğum kelimeler onda birşeyler çağrıştırmış olacak ki hemen söze girdi.

“Be arkadaşlar! Diğneyen size gerçek bir hikayecik ağnadayım. Bafta Kukladaydım o zamanlar. Daha çocuğdum. Köy düğünleri olurdu o zamanlar. Birceğiz hafta sürerdi düğünler. Bu köy düğünlerinde o zaman , güreş da dutulurdu.

Bir tane adam vardı. Öyle iri , yarı, uzun boylu. Çakko Osman derlerdi genne. sen sordun ya Çakko nedir diye? İşte Çakko iriyarı demektir. Onun güreşi ile , köyden zayıf ,çelimsiz, ditsiro Mustafa varıdı. Neysa ben güreşe geleyim. Ama böyle otururken da ağnadamam size .Gakayım ayağa da öyle ağnadayım. Çünküm hareketler var.

Üstlerini çıkardılar. Çakko çokdı ilk meydana.Öyle iri yarı biri. Bir vursa bize göt üsdü gideceyik. Pazularını şişirir dururdu.Başladı peşrev çekmeye. bunu gören ditsiro gorkmaya başladı. O da başladı peşrev çekmeye ama sıçdıydı donuna. Sağa gider, sola gider. Bir türlü başlamaz güreşe. “Hade bre başla” dediklerinde da “aha ısınırık .Biraz daha ısınalım da başlayım”dedi. Beş dakika böyle gitti. ama ditsironun gözü gorkduydu artık. Peşrev çekerkan, halkın arasında bir boşluk varıdı. O saat ordan sıvışdı gitti. Aha böyle be arkadaşlar. Daha soracağınız birşey varsa söyleyin.

MIRMİRİS ETMEK

Alayköyde Mustafa'nın kahvehanesinde çok önemli bir tavla maçı yapılıyordu. Kaynak kişimizle , köyün tavla şampiyonlarından Musa dayı tavla oynuyorlardı. Maç çok heyecanlı geçiyordu. Musa dayı'nın attığı zarlar müthiş derecede güzel geliyordu. Kaynak kişimiz ise sürekli şikayet edip duruyordu. Musa dayıda ona takılmak için attığı her güzel zar sonrasında , zevkle ve alay ederek , attığı zarı beğenmemişcesine söyleniyordu. Sonunda canına tak eden kaynak kişimiz “ e be yahu senda. Hem siken hemida mırmıris eden” dedi. Ben tavla oyunundan sonra ona bu cümlemin ne anlama geldiğini sordum. Kendi ağzı ile anlattığını yazıyorum. “ Bunlar böyledir aha be hoca. Hem sikerler hemida mırmıris ederler.Yaniyama hani bilin, kediler çekilme zamanlarında gancık kediye atlarken, hem sikerler hemida bağırırlar.İşte bizda eskiden beri bu kelimeleri gullanırık. Mırmıris etmek yani Rumcada miyavlamak demektir. Ağnadın şimdi bu Musa dayın neçin mırmıris eder.” dedi.

Mırmıris etme demenin ne anlama geldiğini anlamıştım.

BUZA İNDİRDİM

Hafta sonu idi. Köy yerlerinde haftasonları oldumu kahvehaneler dolar taşardı. Kağıt ve tavla oyunları oynanırdı. Ben de araştırmama katkıda bulunur sebebi ile sürekli kahveye takılıyor ve Limasol ve Baf'tan gelen insanların konuşmalarını dinler ve arada Rumca kelime veya deyiş kullanılmışsa hemen kaydeder ve oyunları bittikten sonra onlardan söyledikleri kelime veya deyişleri açıklamalarını isterdim. Yine hafta sonu idi. Kağıt oyunu oynanıyordu. Aralarında bir kişi oyunun bitiş anında “Just a minitda buza endirdim” diyordu. Bu deyiş çok ilgimi çekmişti. Hem İngilizce,hem Rumca hemde Türkçe kelime vardı. Anlamı ise tam kavrayamamıştım. Daha sonraları bu kişinin birçok hikayesine tanık olacaktım. Kendisi hem Rumcayı hemde az biraz İngilizceyi biliyordu. Oyun bitince hemen ona

sordum. Bu buza nedir diye. Kendi ağzından dinleyelim. “ Ha bak bunu eyi dinleyesin. Cast e minit demek, bir dakika demektir. Yani İngilizcedir. Tamam onu anladım dedim. Dur dedi da türkçedir. Bunu da anladım dedim. Endirdimi da anladın öyleysa? Anladım dedim. Ehh buza da be evlat, daşaktır dedi. İnsanın daşakları şişinca buza endirir. İşte bu da öyle birşeydir. Oyun bitinca bunu söyledik hep Baf'ta. Bakma şimdilerde pek gullanmayık ama, geneda arada bir gullanırık genni.” diye anlatmasını bitirdi. Ne ilginçtir. Bir cümlemin içinde ingilizce, türkçe hem de rumca olsun. Bu da bizim kültürümüzün zenginliği işte.

Bu hikaye hemen bana rahmetlik babamı hatırlattı. Rahmetlik babamın dükkkanı Lefkoşada,turistlerin uğrak yerlerinden birinde idi.1974 öncesi oralara çok sayıda turist giderdi.Babama bazen yakınlardaki bir Hoteli soruyorlardı. Adı Saray Hotel. Şimdi babamın ağzından Saray Hoteli'in tarifini yazıyorum. “ Go tu istirit. Nabaiyis, navris Saray Hotel. cast orda.” Hemen bunun çevirisini yapayım. Go to street(Bu yoldan gideceksin) Nabayis(Gidecen) Navris(Görecen).Evet sevgili babam yarı ingilizce,yarı rumca,yarı türkçe konuşup Saray hoteli tarif ediyordu.

BONDOBOKSİ

Kelime anlamı olarak küçük boylu olarak geçer.Ancak Kıbrılıttürkler bunu birazda karşısındakini aşağılayıcı bir biçimde kullanır. Bir insanın boyu biraz kısa ise ve de bilmediği olaylara veya anlamadığı yerde her lafa karışırsa hemen aşağılayıcı bir şekilde “Hade be bondoboksi.Sen karışma bu işe” derlerdi.

İKİ – BİR

Tezimin araştırma safhalarında Kıbrıs'ın kahvehanelerini ziyaret eder ve Tavla ve Kağıt oyunlarının seyreder ve onlardan bilgi toplardım. Lefkoşa'nın Rum kesiminde bir kahveye gidiyordum. Tanıdığım biri olan Sofoklis ve arkadaşı tavla oynuyorlardı. Konuştuklarını anlamam mümkün değildi. Rumcam birkaç kelimedenden ibaretti. Ancak zarları attıktan sonra hangi zarın geldiğini Farsça söylediklerinden anlıyordum. Birtek bir zar ismi dikkatimi çekmişti. Her iki bir geldiğinde onu Türkçe söylüyor ve Rumca tekrar ediyorlardı. Oyun bitince Sofoklis bunu bana yanıtladı. Bütün rumlar tavla oyunundaki iki-bir atışını Türkçe söylerler dedi. Bunun sebebini bilmediğinin ilave etmişti.

NÜSÜBET PEZEVENGİS

Günlerden Cumartesi idi. Yaz gecesinin kavurucu sıcaklığı bedenimizde idi. Hanımla ve Rum talebelerimden birkaçı ile Lefkoşa'nın güneyinde bir lokantaya gittik. Lokantanın sahibi öğrencilerimden birinin köylüsü idi. Kendisi Singrasi(Sınırüstü)li idi. Kuzeyden göç etmiş. Daha sonra para kazanmak için yurtdışında çalışmış, döndükten sonrada bir lokanta açmıştı. Eskiden kaldıkları köy karma değilmiş ama civar köylerdeki Türklerden biraz türkçe öğrenmiş ve bu kelimelerden bazıları hafızasında hala daha duruyordu. Lokantası da tam bir anayolun üzeride idi. Gençler yolda arabalarını süratli kullanıyorlardı. Başbaşa konuşurken , arada birda onlara Rumca sövmeleride yollamaktan çekinmiyordu. Bu sövmelerden aklımda kalan ise şu idi. “e hade re nüsübet pezevengis”. Gerisinin ne geldiğini pek hatırlamıyorum. Pezevenk kelimesini biliyordum. Türkçe mi, yoksa Rumcadan geldiğini pek bilmiyorum. Ancak Nüsübet kelimesi Arapça idi. Şimdilerde pek kullanılmıyor ama hayırsız anlamında kullanıldığını biliyorum.

GORMACİT TEKKESİ

Fıkramızın yaklaşık 120 yıllık bir geçmişi vardır. Henüz daha hiçbir kaynaktan yer almayan bu fıkrayı ben kapıların açılmasından sonra duydum. İlk dinlediğim kişi Baflı biri idi. Daha sonra aynı fıkrayı Rum öğrencilerime de anlattığımda bu fıkranın aynı şekilde anlatımının kendilerinde de olduğunu söylediklerinde çok şaşırdım. İlk kaynak kişiye gidip bunu nereden duyduğunu sorduğumda bana kendisinin bunu dedesinden duyduğunu söyledi. Ben de hiçbir yerine dokunmadan ve kelimeleri düzeltmeden sizlere aktarıyorum.

1878 yılında İngilizler Kıbrıs adasını Osmanlılardan kiraladıktan sonra, geri kalmış olan hayvancılık sektörünü kalkındırmak için kolları sıvamışlardı. Müslümanlardan ve gavurlardan oluşan kişileri komisyonlara almışlar ve başlarınınada bir İngiliz koymuşlardı. O devirlerde İngilizlerin süte çok ihtiyaçları vardı. Kıbrısın keçileri ise zayıf ve çelimsiz olduklarından fazla süt veremiyorlardı. Gurulan bu komisyon damızlık bir keçi bulmak için bütün Kıbrıs dolaşmaya başlamışlardı. Yine köylülerden öğrendikleri Gormacit bölgesinde, Gormacit Tekkeleri meşhurmuş. Günde düzinelerinin keçiye nannaklar ve banamın demezmiş. Hemen toparlanıp bu meşhur Gormacit keçisini görmeye gitmişler. İngilizi ,müslümanı ,gavuru Gormacit köyüne varmışlar. Hemen denilen yere gitmişler. Birde ne görsünler ki herşey doğru. Eşşek gadar bir tekke önüne gelen keçiye nannaklarmış. ondan ona atlar , yorulmak bilmezmiş. Oradaki Maronitnan hemen pazarlık yapmışlar ve Tekkeyi satın alıp Devlet çiftliğine getirmişler. Sabah olmuş bizim Gormacit tekkesini ahıla salmışlar. Bakmışlar Tekke ahıla çıkarkandan bir tanesine geçirip hemen gölgelik bir yere uzanıp yatmış. Ondaki sonrada gün boyu Tekkeden tık yok. Hikaye bu ya. Hemen gidip Tekkeye sormuşlar. Artık bağa sormayın, gavurcamı sordular yoğunam Türkçe diye ama sormuşlar işte. Be Tekke ama senki seni gördüğümüzde o kadar keçiye geçirdin da şimdi burada bir taneye geçirip heman yattın? Eeee Keçi ne dedi onlara bilirsiniz? Eh artık devlet memuru olduk. Günde bir tane yeter.

DAŞAK ÇATLATMAK

Rum tarafındaki hastahanedeki muayene olmak için sıra bekliyorduk. Daha doğrusu muayeneyi olduk da röntgen filmi çektirmeye gitmiştik. Röntgen için sıramızı beklerken karşımızda duran kapıya bir çengel takmak isteyen Bir Rum işçisini gözlemlemeye başladık. Rum işçisi belkide yarım dakika sürecek olan bu işi yarım saatir bitirmemişti. Takıyor, söküyor, beğenmeyip elinde evirip çeviriyor. Tekrar takıp tekrar söküyor. Bir de çok yorulmuş gibi sağa sola bakınarak etrafta ne var ne yok gibisinden oturup dinleniyordu. Bizim bu arada sıramız gelmişti. Gidip röntgen filmlerini çektik. Dışarı çıktığımızda birde ne görelim aynı işçi çengeli takmaya devam. Biz oradan ayrıldığımızda çengel takma işi devam ediyordu. Bunun üzerine Esat Aziz'den ansızın bir deyiş işittim. "Bak sana birşey söyleyeyim da bunuda yazasın" dedi. " Hükümet işindeki memur yumurtayı mancılığınan galdırır" dedi. Dedim yani bu hep öyledir. Dediki " öyledir ya". dedi. Sonrada " hem dinle dedi sana birda Kıbrıs Türk Federe Devletinde olan bir olayı anlatayım da dinle da yaz" dedi. " İstifa ettiydi o zamanlarda Mustafa Erbilin. Bilin işte TKP. den istifa edip da UBP. ye geçmişti. Onu da Sağlık Bakanı yaptılardı. Ben da o zaman hastahanedeki çalışırım ama kadro yetersizdi. Hergün işe yeni adamlar alırlardı. Ama torpili olanları ha. Birda o zamanlarda bu sakatlar için da bir yasa geçmişti. Her bakanlığa bu sakatlardan alınırdı. Bu sakatlardan biri da işe alınmak için Erbilene gitmişti. Efendim benim iki daşşağında yoktur. Bunun için sakatlar kadrosundan işe gireyim. Tabii torpiliydi da. Hemen işe başlamasını söyledi Erbilin. Bu arada Erbilin da çok şakacı biriydi. Sakat adama demişki ancak sen demiş saat 10.00 da işe başlayacan. İşe yeni alınan adam ne söyleyeceğini bilemeden, yahu demiş, iş saat 08.00 da başlamaz mı? Ben neçün saat 10.00 da başlayım? Diye bir soru sormuş. Erbilenda ona demişki. Yahu demiş senin iki daşşağında yok. Sen bilmezmin demiş saat sekizden ona kadar memurun daşşak çatlatma saatidir?

DİYO SELİNYA

Bu hikayeyi kahvede araştırmamı yaparken yaşlı bir güney göçmeninden dinledim. Kendisinden bu hikayeyi kaleme almak istediğimi söyledim. O da bana hikayesini ayrıntılı bir şekilde aktardı. Bu hikayenin özünde hiçbir değişiklik yapılmamış, anlatıcının ağız özellikleriyle aynen aktarılmıştır.

“Be evlat, zaman 1956-1957 .Yer Evretu Paf. O zamanlar milliyetçilik davaları başladıydı. Köylere şehirlere Türkiye’den gelen subaylar becayış olurdu. Onlar Tenktaş’ın emriyinan bir teşkilat gurdulardı. Yanlarına da Gıprızlı adamlarını aldılar. O zamanlar insanlarımız Türkce konuşmayı bilmezdi. Türkcenin öğrenilmesi ve konuşulması için zaruriyet getirdilerdi. Her Rumca konuşan iki şilin ceza ödeyeceğdi. Bizim köyde da Remzi Dayı diye da bir ihtiyar varıdı. Bu Remzi Dayı da Türkce konuşmayı bilmezdi. Bir gün akşamüsdü gaveye gelir. Gave da ful dolu ha. Teşgilatcılar da orda oturur. Remzi Dayı kahveci Gültekin’e seslenir.

- Re Kırttekini (Be Gültekin) bir bakuyi siyaro bir da ispirito (bir paket sigara bir de kibrit) .

Bu arada gahvede oturan teşkilatın adamlarından Arif Zihni “Remzi Dayı diyo selinya brosdima(İki şilin ceza)”der. Dabii Arif Zihni da Türkce bilmez. Subay aldı godu genni teşgilat adamı diye. Remzi dayı ne desin “ endaksi(tamam)” der. Yani suçunu kabul eder. Arif o yandan “Allo diyo selinya” (iki şilin ceza daha) der. E bu sefer Remzi Dayı isyanlara girer “Apacag ahus bilmez”(napayım madem ki bilmem) der.

4.1.7 TÜRKÇE -RUMCA TEKERLEME

Ena derler bire ipsillo derler pireye
Diyo derler ikiye aluba derler tilkiye
Driya derler e sufli derler ŐŐe
Dessera derler dörde babira derler rdeęe
Bende derler beŐe ğaro derler eŐeęe
Eksi derler altıya verda derler katıra
Efda derler yediye gatto derler kediye
Ohdo derler sekize bissa derler sakıza
Enya derler dokuza matsuga derler topuza
Dega derler ona alevri derler una

4.2 ARAŞTIRMANIN AMAÇLARI İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUM

4.2.1. ARAŞTIRMANIN AMAÇLARI İLE İLGİLİ BULGULAR

Araştırmanın amacı, Türk ve Rum toplumundaki ortak dili bulmak ve bunları toplayıp yansıtabilmektir. Araştırmanın amacı ile ilgili olarak derleme metodu kullanılıp şu sonuçlar elde edilmiştir.

4.2.1.1 Türk Toplumunda Saptanan Bulgular

1. 250 Kıbrıslı Türk üzerinde yapılan araştırma neticesinde, 100 kişinin Rumcayı çok iyi bildiği saptanmıştır.
2. Rumca bilen 85 kişi Güney göçmenidir.
3. Rumcayı bilmeyen 150 kişi bazı kelimeleri bilmekle beraber, Rumcaya tam hakim değildirler.
4. Karma köylerden gelen kişilerin hepsi Rumcayı biraz unutmuş olmalarına rağmen yinede çok iyi konuşabilmektedirler.
5. Rumcayı bilenler arasında Türkçe yazma oranı çok yüksek olmasına rağmen, Rumca yazıp-okuma oranı çok düşüktür.
6. Rumcayı çok iyi bilen Türkler kendi aralarında bazı sataşmaları Rumca yapmaktadırlar.
7. Konuşulan güney göçmeni kişilerin çoğunluğu eski Rum arkadaşlarını ve geldikleri yeri özlemektedirler.
8. Kıbrısta tekrar antlaşma olması durumunda daha mutlu olacaklarını söyleyenler çoğunluğu oluşturmaktadır.
9. 50 yaş üzerinde olan görüştüğümüz kişilerin Kıbrıs Ağzını korumuş olduklarını saptanmıştır.
10. Rumcayı çok iyi bilenlerin ve özellikle güney göçmeni olanların konuşmalarında birçok Rumca kelime saptanmıştır.

11. Kıbrıslı Türklerin birleşik yaşamdan dolayı Rumcadan birçok kelime, lakap ve soyadı aldıkları saptanmıştır.
12. Rumcayı bilen veya çok az bilen Kıbrıslı Türkler'in birçok Rum müziği parçasını bildikleri ve söyledikleri saptanmıştır.

4.2.1.2 Rum Toplumunda Saptanan Bulgular

Rumlarla yapılan birebir görüşmelerde zorunluluk neticesinde tercüman kullanılmıştır. Rumlarla yapılan görüşmelerde ilk zamanlar zorluklar çekilmesine rağmen, zaman geçtikçe sohbetler sıcaklaşmış ve Rumlar bize bildiklerini anlatmışlardır. Bazı kişiler ise bize güvenmeyip konuşmaya yanaşmamışlardır. 250 kişi üzerinde yapılan çalışma neticesinde şu bulgular saptanmıştır.

1. 250 kişinin 3 tanesi Türkçeyi konuşabilmekte idi. Bu kişilerin üçüde bölgelerinde Rum okulu olmadığından Türk okuluna giden kişilerdi.
2. Türkçeyi konuşamayan 247 kişiden 10 kişisi ise Türkçeyi anlayabilmekte ama geçen zaman içinde bu lisanı kullanmadıklarından konuşmayı unutmuşlardır.
3. Türkçe konuşabilenler, Türkçe okuma-yazma da bilmektedirler.
4. Türkçe konuşan veya anlayabilenlerin hepside karma köylerden gelmişlerdir.
5. Kendi dillerindeki okuma-yazma oranı hayli yüksek olmasına rağmen Türkçeyi okuma-yazma oranı yoktur.
6. Türkçe bilen Rumlar, kendi aralarında dahi olsa Türkçe konuşmamaktan sakınmışlardır. Ancak yalnız kaldığımızda bize Türkçe konuşmuşlardır.
7. Karma köylerden gelenlerin hepsi de yerlerini özlemekte ve eski Türk arkadaşları ile nasıl oyunlar oynadıklarını yad etmektedirler.

8. Kıbrısta tekrar bir antlaşma durumunda daha mutlu olacaklarını söylemekle beraber, bunun zor olduğunu ve artık eskisi gibi olamayacağını söylemektedirler. Bir antlaşma olacağına olan inançları azdır.
9. 50 yaş üzerinde konuştuğumuz kişilerin bazılarının eski Rum ağzındaki kelimeleri unuttukları. bunların yerlerine Yunancadan aldıkları yeni kelimeleri kullandıklarını saptanmıştır. Bu oran yaş ilerledikçe azalmaktadır.
10. Türkçeyi bilenlerin ve özellikle Kuzey göçmeni olan kişilerin çok az sayıda Türkçe kelime bildikleri saptanmıştır.
11. Kıbrıslı Rumların ortak yaşamdan dolayı dillerine çok az sayıda dahi olsa Türkçe kelime, soyadı ve lakap girmiştir. Bunlar arasında argo kelimeler çoğunlukta yer almaktadır. Ancak argo kelimeler tezimizde kullanılmamıştır.
12. Kıbrıslı Rumlar'ın Türkçe bilen ve çok az bilenlerin müziği Türkçe olan eserlerin,Rumca söz yazılmış durumundaki şekli ile bu müzikleri söyledikleri saptanmıştır.

4.2.2 BULGULAR VE SONUÇ

1. KıbrıslıTürkler, Rumlara oranla karşı dili konuşma yeteneği konusunda daha başarılıdır.
2. Türkler de, Rumlar da birbirlerinin dillerini uzun bir süre kullanmadıklarından dolayı birçok kelimeyi unutmuşlardır.
3. Türkler de, Rumlar da birbirlerinin dillerini bilmemekle beraber, bazı kelimeleri bilmekte ancak Türkler bu oranda daha başarılıdırlar.
4. Karma köylerden gelen her iki grup da birbirlerinin dilini unutmamışlardır.
5. Birbirlerinin dillerini bilenler arasında okuma-yazma yönünden sonuç bir-iki istisna dışında yoktur.
6. Birbirlerinin dillerindeki sataşma oranlarına göre Türkler daha başarılıdırlar.
7. Karma bölgelerden gelip de birbirinden ayrılanlar geldikleri yeri ve oradaki arkadaşlarını özlemektedirler.

8. Kıbrıs'ta tekrar bir antlaşma durumunun her iki tarafı da mutlu edeceği sonucu çıkarken, inanış bakımındaki oran Kıbrıslı Türkler lehindedir.
9. Kıbrıslı Türkler Kıbrıs ağız özelliklerini korurken, Kıbrıslı Rumlar bu özelliklerini tam olarak koruyamamışlardır.
10. Birbirlerinin dillerine verdikleri kelime oranı yönünden Kıbrıslı Rumlar daha başarılıdır. Diğer oranla söylersek Kıbrıslı Türkler rumcayı ve rumca kelimeleri lisanlarında daha çok kullanmaktadırlar.
11. Bu konuda da Kıbrıslı Türkler daha başarılıdır. Kıbrıslı Türklerin diline daha fazla sayıda Rumca kelime, lakap ve deyiş girmiştir.
12. Her iki kesim de müzik konusunda aynı oranlarda müziklerini bilmektedir.

BÖLÜM V

YORUM VE ÖNERİLER

Dil, bir milletin kültürel değerlerinin başında gelir. Bundan dolayı ona büyük bir önem vermek gereklidir.

Aynı dili konuşan insanlar millet denilen sosyal varlığın temelini oluştururlar. Dil, duygu ve düşüncüyü insana aktaran bir vasıta olduğu için, insan topluluklarını bir yığın veya kitle olmaktan kurtararak, aralarında duygu ve düşünce birliği olan bir toplum, yani millet haline getirir.

Türkçe'ye yabancı dillerden girmiş olan her kelimenin tarihi ve kültürel bir mânâsı vardır. Onlar bizlerin diğer milletlerle olan kültür alışverişinin delilleridir. Bize düşen onları çıkarmak değil, anlamaya ve değerlendirmeye çalışmaktır.

Kültür denince ilk akla gelen "dil", millet denilen sosyal varlığı birleştiriyor. Kendilerinin örf ve adetleri onların milli şahsiyetlerinin temelini teşkil eder.

Buna göre şu soruyu sormak lazım: "Acaba tarihe şekil veren devletler midir? Yoksa milletler midir?"

T.S.Eliot'a göre; Kültür çözülmesinin önüne geçmenin başlıca çarelerinden birisi, toplumun ortak dil ve kültür kaynaklarına dönmek ve onlarla beslenmektir.

Ortak bir kültür, ortak bir dile dayanmak suretiyle meydana gelir. Bu yıllarca süren ortak bir yaşam demektir. 1571'den beridir 486 yıllık ortak bir yaşamdan

dolayı Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar belli bir kültür birikimine sahiptiler. Örf ve adetleri , köy düğün ve gelenekleri, giyim ve kuşamları , halk müziği oyunları, fıkraları ve hikayeleri, mimari özellikleri hep birbirlerine benzemekteydi. Onları tek ayıran nokta dinleri ve dilleri idi.

Eliot, din ile kültürü birbirinden ayrı iki vaka olarak kabul etmekler beraber onlar arasında hayati bir münasebet de buluyor. Ona göre din, kültürü aşan ve onu besleyen bir kaynaktır.

Eliot'a göre kültür aslında herhangi bir toplumun dininin vücut bulmuş bir şeklidir.

Yukarıdaki yorumlar ışığında Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasında din faktörü olduğundan, hiçbir zaman ortak bir millet olamayacakları anlaşılmaktadır. Ancak onlar bir adada yaşayan, birbirleriyle kültür alışverişi yapan iki ayrı, bağımsız toplum olacaktırlar.

Kıbrıs adasında yaşayan Kıbrıs Türk toplumunun İslam dininden aldığı hoşgörü ve bağışlayıcılığı sayesinde Rum toplumuna oranla , Kıbrıslı Türkler'in bir anlaşmaya daha yakın oldukları saptanmıştır.

Aşağıda derleme yöntemiyle topladığımız verilerin sonuçları ve çözüm önerileri verilmiştir.

1. Kıbrıslı Türkler, Rumlara oranla, karşı dili konuşma yeteneği konusunda daha başarılıdırlar. Bu da bize Kıbrıslı Rumlar'ın dillerini, bize daha iyi öğrettiklerinin sonucunu vermektedir. Burada yapılacak olan Güney Kıbrıs'ta Türkçe öğrenimini artıracak tedbirler bulunması gerekliliğini getiriyor. Kendi dilimizi Rumlara da öğretmeliyiz. Bunun için Güneyde ders verecek olan Türkçe öğretmenleri teşvik edilmeli

ve barış yanlısı sivil toplum örgütleriyle temaslarda bulunarak Türkçe Dil Kursları açılmalıdır.

2. Birbirlerinin dillerini uzun süre kullanmadıklarından dolayı, her iki toplum da karşı dili unutmuşlardır. Bu soruna göre adadaki barış ve anlaşma çabalarının artırılması gereklidir. Birbirlerini yakınlaştıracak olan iki toplumlu etkinlikler artırılarak devam edilmeli, her iki tarafında Eğitim Bakanlıklarının ilkokuldan itibaren müfredatlarına, her iki topluma ait dili, mecburi ders olarak vermeleri gereklidir.
3. Kıbrıslı Türklerin nüfusa oranla daha fazla Rum dilini kullandıkları ortaya çıkmıştır. Bunun gerçek sebepleri iyice araştırılmalıdır. Araştırdıktan sonra da önlemler hızla alınarak uygulamaya geçilmelidir. Birbirinin dilini anlayan insanlar arasında ilişkinin zor bozulacağını hepimiz iyi bilmekteyiz. İletişim çok önemlidir. Yalnız İngilizce bilmekle iletişim sağlanamaz. Ortak bir vatanda, ortak bir cumhuriyet kuracaksa, kullanılacak olan dilleri çok iyi konuşup, yazabilmemiz gerekmektedir.
4. Karma köylerden gelenler karşı dili unutmamamışlardır. Karşı dili unutmamak demek, ortak kültürleri de unutmamak demektir. Bu yüzden hızla barış çabalarının artırılması gereklidir. Bunların doğruluğunu ispatlamak için Pile gibi karma yerleşim birimleri artırılmalı ve sonuçları daha iyi görülmelidir.
5. Her iki toplumda da konuşmaya oranla okuma ve yazma hayli düşüktür. Bunun için karşılıklı olarak öğrenim müfredatlarına zorunlu dil derslerinin konulması gereklidir. Sivil toplum örgütlerine destek sağlanmalıdır. Özel ders veren öğretmenlere teşvik yapılmalıdır.
6. Kıbrıs Rum Yönetimi'nin ve Rum Ortodoks Kilisesi'nin aşırı baskıları sonucunda Kıbrıslı Rumlar, bildikleri Türkçeyi dahi kullanamamaktadırlar. Kendi dillerine sahip çıkmaktadırlar.

Bunun sebeplerini görevdeki hükümetin, sivil toplum örgütlerinin ve toplum bilimcilerinin iyice araştırmaları gereklidir.

7. Karşılıklı olarak birbirlerinin geldikleri yerleri ve oralardaki arkadaşlıklarını özledikleri saptanmıştır. Ancak 30 yıllık ayrılıktan sonra, kapıların açılması buna tam çözüm getirmemiştir. Birleşmiş Milletlerin önerdiği Annan Planına her iki taraf da evet demiş olsaydı, soruna kısmi çözüm gelecekti. Bu konuda hayır diyen Rum kesiminin hayır sebepleri iyice araştırılmalı ve Kıbrıslı Türklerin de kabul edebileceği yeni öneriler sunulmalıdır. Her iki taraf için de “almadan vermek olmaz” mantığı tamamen terkedilmelidir.
8. Kıbrıs'ta yeni bir antlaşma durumuna Kıbrıslı Türkler daha fazla inanmaktadırlar. Adanın iki ana etnik unsuru olanların sorunu savaş yoluyla değil barış yoluyla çözecekleri fikrine inanmaları gereklidir. Barışın tıkandığı yolda, politikacıların yapamadığını, sanatçılar ve kültür insanları yapacaktır. Bu kuruluşların ve kişilerin sürekli maddi ve manevi desteklenmesi gerekmektedir.
9. 50 yaş üzerindeki kişilerin Kıbrıs ağız özelliklerini araştırırken çarpıcı bir sonuç ortaya çıkmıştır. Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs ağızını yitirmeyip konuşmaya devam ettiklerini ancak Kıbrıslı Rumların Yunan dilinin etkisi altında kaldıkları saptanmıştır. Dillerindeki kelimeleri dahi atıp yerine Yunanca'dan aldıkları kelimeleri koymuşlardır. Bu konuda önerim Kıbrıs Türk ağız konusunda olacaktır. Kıbrıs Türk Ağızına sahip çıkmalıyız. Kıbrıs Tiyatrolarında Kıbrıs Ağızını şive yerine değil de, Kıbrıs ağızı olarak kullanmalıyız.
10. Türklerin Rumca kelimeleri daha fazla kullandıkları saptanmıştır. Buna Türk özelliği diyebiliriz. İslamiyeti kabul edene kadar sürekli göç durumunda olan Türkler, Anadolu'ya yerleşecekleri tarihlerde kitleler halinde İslamiyeti

kabullenmişlerdi. Anadoluda yaşadıkları 500 yılda oradaki Rum halkından birçok kelime kapıp adaya yerleşmişlerdir. 400 yıl da burada yaşadktan sonra bu sonucun çıkması kaçınılmazdır. Elbette bunun başka sebepleride vardır. 1974'ten sonra gelen nesil Türkçeyi, Rumcadan ayrıştırarak kullandığından, dilin unutulma kaygısı yoktur.

Sonuç olarak Kıbrıs adası da her iki toplumun kabul edebileceği, bir anlaşmanın yapılması gereklidir. Her iki toplumun da kabul etmeyeceği zorunlu bir anlaşmanın sonuçları, 1963-1974 arasında görülmüştür. Bundan büyük bir ders çıkarmamız gereklidir.

Yeniden birleşmeyi , yabancı ülkelere ve özellikle her iki tarafın da politikacılarına bırakmamamız gereklidir. Yabancı ülkeler, kendi çıkarlarını düşünerek , her iki toplumun da kabul edemeyeceği öneriler sunabilmektedirler. Bu fikirlerinin desteklenmesi amacı ile de , her iki ülkenin politikacılarını kullanmaktan hiç çekinmemektedirler. Ekonomik gücü elinde tutan bu ülkeler gerektiğinde demokratik olmayan seçimlerle kendi istedikleri ve fikirlerine yatkın olan politikacıları seçtirebilirler.

Kıbrıs adasının yeniden birleşebilmesi için halklar önce kendilerinin görüşleri doğrultusunda olan siyasetçileri seçmek zorundadırlar. Yönetim, sivil toplum örgütleri aynı görüşte hareket edip her iki halkın da çıkarları doğrultusunda hareket etmeliler ve birbirlerinin din, dil ve kültürlerine saygı göstermelidirler.

Birbirlerinin kullandıkları dili her iki toplum da eşit derecede iyi bilirse , birçok sorun hızla aşılabacaktır. Her iki toplumun eğitim bakanlıkları , ilköğretimden başlamak üzere lise sonuna kadar birbirlerinin, dillerini öğretmek amacıyla bu dersleri zorunlu hale getirmelidirler. Bu zorunluluk da iyice teşvik edilerek , üniversitelerde Yunan dili ve edebiyatı ve Türk dili edebiyatı bölümleri açılmalıdır.

Görüşmelerin tıkandığı günümüzde sivil toplum örgütlerinin aydınların , sanatçıların bu konuda sivil hükümete baskı yapmaları , karşılıklı çalışmalarını artırarak devam ettirmeleri gereklidir. Bu çalışmalar devlet tarafından finanse edilmeli ve kabul görülmelidir.

KAYNAKÇA

AKBULUT, İlhan.(1988).**Kuzey Kıbrıs Tarihi Ve Tarihi Eserleri**.Girne:Sultan Ofset

ALASYA, Halil.F.(1977).**Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri**.Ankara:MEB Yayınları

ALİCİK, Hasan ve diğerleri,(2004).**Kıbrıs Tarihi**.Lefkoşa:Rüstem Kitabevi

ALTAN, Mustafa Haşim.(2001). **Kıbrıs'ta Türk Malları I**.İstanbul:Kastaş Yayınevi

ALTAN, Mustafa Haşim.(2001). **Kıbrıs'ta Türk Malları 2**.İstanbul:Kastaş Yayınevi

ALTAN, Mustafa Haşim.(2001). **Kıbrıs'ta Türk Malları 3**.İstanbul:Kastaş Yayınevi

ALTAN, Mustafa Haşim.(2001). **Kıbrıs'ta Türk Malları 4**.İstanbul:Kastaş Yayınevi

AN,Ahmet.(1996).**Kıbrıs'ta İsyandar ve Anayasal Temsiliyet Mücadelesi**.Lefkoşa:Mez-Koop Yayınları

AN,Ahmet.(1998).**Kıbrıslılık Bilincinin Geliştirilmesi**.Lefkoşa:Galeri Kültür Yayınları

AN,Ahmet.(1999).**Kıbrıs Türk Kültürü Üzerine Yazılar**.Lefkoşa:Kıvılcım Yayınları

ATUN,Ata(2005).**Milat Öncesinden Günümüze Kıbrıs Tarihi Üzerine Belgeler**.Lefkoşa:Samtay Vakfı Yayınları

BAĞIŞKAN,Tuncer(1997).**Kıbrıs Türk Halk Biliminde Ölüm**.Lefkoşa:MEB Yayınları

BANARLI, Nihat Sami(1971).**Resimli Türk Edebiyatı Tarihi 1**.İstanbul:Milli Eğitim Basımevi

BANARLI, Nihat Sami(1971).**Resimli Türk Edebiyatı Tarihi 2**.İstanbul:Milli Eğitim Basımevi

BUMIS,Rupert.(1973).**Historic Cyprus**.Nicosia:Rüstem Kitabevi Yayınları

Büyük Larousse, *Sözlük*, 1-24cilt, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1986

CAHİT,Neriman.(2001). **Eski Lefkoşa Kahveleri Ve Kahve Kültürü**.Girne:Şadi Kültür Ve Sanat Yayınları

DERZİNEVESİ,Habib, “ Halk Bilimi Eğitimi ve Derleme Metodları, *Ders Notları*, Lefkoşa 2004.

DERZİNEVESİ,Habib, “ Halk Bilimi Eğitimi ve Derleme Metodları, *Ders Notları*, Lefkoşa 2004.

DEVELLİOĞLU,Ferit(1999).**Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**.Ankara: Aydın Kitabevi

DURMUŞOĞLU,M.,Zireki.(1965).**Tarih-i Kıbrıs**.İstanbul:İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Lisans Tezi.

EREN,Hasan(1992)*Türkçe Sözlük* 1. Türk Dil Kurumu, İstanbul:Milliyet Yayınları

EREN,Hasan(1992)*Türkçe Sözlük* 2. Türk Dil Kurumu, İstanbul :Milliyet Yayınları.

FEHMİ, Hasan (1992). **A'dan Z'ye KKTC**. İstanbul: Cem Yayınevi

GAZİOĞLU, Ahmet C. (1995). **Kıbrıs Türk Tarihi-Türk Dönemi**. Lefkoşa: CYREP Yayınları

GAZİOĞLU, Ahmet C. (1990). **The Turks in Cyprus**. London: Rüstem Kitabevi Yayınları

GAZİOĞLU, Ahmet C. (1997). **Kıbrıs Tarihi-İngiliz Dönemi**. Lefkoşa: CYREP Yayınları

GÖKÇEOĞLU, Mustafa, "Kıbrıs Türk Halk Folklorü", **Halk-Bilim**, HAS-DER Yayınları, Lefkoşa, 1996, C.2-25

GÖKÇEOĞLU, Mustafa. (1985). **Tezler Ve Sözler 1**. Lefkoşa: İleri Basımevi

GÖKÇEOĞLU, Mustafa. (1994). **Tezler Ve Sözler 3**. Lefkoşa: Halk Bilim

GÖKÇEOĞLU, Mustafa. (1999). **Bilmecelerimiz**. Lefkoşa: Gençlik Merkezi Yayınları

GÖKÇEOĞLU, Mustafa. (1999). **Hikayelerimiz-Tekerlemelerimiz**. Lefkoşa: Ultra Matbaacılık

GÜRKAN, Haşmet. M. (1996). **Dünkü ve Bugünkü Lefkoşa**. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları

GÜRKAN, Haşmet. M. (1996). **Kıbrıs Tarihinden Sayfalar**. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.

Hakeri, Bener. H. (2003). **Hakeri'nin Kıbrıs Türkçesi Sözlüğü**. Lefkoşa: Hakeri Yayınları

HILL, George.(1972).**History Of Cyprus**. Cambridge:Cambridge Uni.Press

HİKMET,Aydın,A.Dölen,İ.Dölek(1999)**Kıbrıs Türk Halk Dansları Müzik Notaları**.Lefkoşa:MEB Yayınları

<http://www2.gantep.edu.tr/~eb24690/esnhlk3.htm> 24.2.2005

İSMAİL,Sabahattin.(1997).**İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaaları**.Lefkoşa:KTMD Yayınları

İSMAİL,Sabahattin.(1998).**150 Soruda Kıbrıs Sorunu**. İstanbul:Kastaş Yayınevi

KAPLAN, Mehmet.(1997).**Kültür Ve Dil.İstanbul**:Emek Matbaacılık

KESER,Ulvi.(2000).**Fransız Ermeni Kampları-İngiliz Esir Kampları ve Atatürkçü Kıbrıs Türkü**.İstanbul:A.H.A Yayınları

KIZILYÜREK, Niyazi.(2001).**Kıbrıs Sorununda İç ve Dış Etkenler**.Lefkoşa: Işık Kitabevi Yayınları

ROUSOSE Sofoklis “Kıbrıs’ta Gerçekler” Politis,Lefkoşa 2004

SARAÇOĞLU,Erdoğan.(2004).**Kıbrıs Ağzı**.Lefkoşa:Ateş Matbaası

SERVAS, Plutis.(1999).**Ortak Vatan**.(çev.Aysel Irkad-Ulus Irkad),Lefkoşa:Galeri Kültür Yayınları

SÖZER,Can.(2004).**Şarkı Sözleri Ve Notalar**

YORGANCIOĞLU,Oğuz.M.(1980).**Kıbrıs Türk Folkloru**.Gazimağusa:Halk Bilim